ALFRED JARRY

Zile și nopți

UNIVERS

ALFRED JARRY

ZILE ȘI NOPȚI

Romanul unui dezertor

Traducere și note de Irinel Antoniu

UNIVERS - 2014

CARTEA I

ÎN TREN

În Franța, ca și în Prusia, soldatul nu mai este decât un om în lanțuri; este un fugar în primul moment de libertate, când i se ivește ocazia.

Bunul militar, de DOMNUL DE BOUSSANELLE,
brigadier în armata regală. Paris, 1770.

I

PRIMA ZI

„Taci odată, roșcovan împuțit!“, zise Ilane arătându-i pumnul păsării, în colivia ei invizibilă. – „Cu!“, răspunse nota ei foarte înaltă de violoncel, cu intensitatea sporită de zgomotul scos de convulsiile fetei în patul mare de la nivelul podelei, alb până la perete și ușă și sub dulapul cel mare, a cărui ușă, când era lovită, cânta pe glas de bariton. Celălalt cuplu, Margot și Valens, se deplasă puțin amuzat și speriat, gheara repezită de Ilane ciufulind-o pe Margot și însemnându-l pe Valens pe burtă. Sengle[1], găsind și hazlii până și aceste peripeții de trudă monotonă, abia se mișca și respira fără zgomot, bucuros să fie la adăpost, deasupra brațelor desfăcute în lateral asemenea mișcării vâslelor, așa cum se spune că masculul tarantulei evită cel mai adesea piciorul îndoit și otrăvit.

Erau o mulțime de lucruri copilărești în cameră, o țestoasă râcâia și zgâria, mișcând o mică lampă albastră, prinsă cu agrafe de carapace; și mai era un ceas deșteptător în formă de craniu, suflat cu fosfură de calciu, a cărui mandibulă mormăia și tremura și pe care nu-l lăsau niciodată să sune, declanșarea lui necesitând o grimasă prea urâtă. Mai era o tablă de ardezie pe care Ilane, pentru un pariu, spusese Sengle, mai copilăresc decât toate celelalte, scria, din când în când, ștergând-o pe precedenta, o cifră. Și era miezul nopții numai la unison între tablă și ceas.

Camera și cei care erau în cameră și faptele lor au fost aceleași în celelalte ore ale nopții, Sengle și Valens răspunzându-le rar fetelor, fiindcă puteau să vorbească mai inteligent între ei, și nevorbind între ei pentru că se

înțelegeau destul numai fiind împreună. Ziua veni adusă în căruțele zarzavagiilor, ca rostogolirea unei mări înghesuite într-un ghioc; și, după o discuție între cei patru ca să se lămurească dacă pe tablă scria 17 sau 18, Sengle propunându-le să șteargă și să o ia de la capăt, cele două cupluri ieșiră în două tandemuri, pentru că pentru ceea ce urma Sengle avea nevoie ca oboseala lui să fie mare, iar fratele lui îl însoțise pretutindeni, căci acest cap drag din fața lui, și nu un astru mai galben sau mai alb, distingea noaptea de zi, astfel încât el să nu fie foarte nefericit.

1 *Singulum*: Sans avoir m'a laissié tout sengle (Rutebeuf). [„M-a lăsat singur și fără de nimic“ – acest citat din piesa *Miracolul lui Théophile* a poetului medieval francez Rutebeuf (aprox. 1230-1285) constituie singura notă a autorului. Notele de subsol care vor urma aparțin traducătorului.]

II

PRIMA NOAPTE

Champs-Élysées, ceață. Câțiva bicicliști, ca ei adineauri. Sengle, acum îmbrăcat corect, se deosebește de mulțimea care așteaptă în fața Palatului Industriei prin faptul că nu are la pălărie un carton triunghiular împodobit cu un număr, destul de mare. Niște negustori ambulanți vând acest suvenir și altele mai scumpe, de pus în ramă, replicându-le celor care le refuză că un număr este indispensabil pentru ca înăuntru, deja parte din turmă, să nu li se fure hainele.

Oamenii așteaptă pe bănci, încă prea puțin disciplinați, mai degrabă ca niște liceeni în această mare clasă, cu caraghioslâcul unor pedagogi-jandarmi.

Apoi ajung goi în altă sală și începe antropometria; tot jandarmi, sub lama lor albastră de ghilotină, și negustori galonați. Vor fi cântăriți în balanța acestei spânzurători căreia i se zice stadiometru; numai să nu fie Sengle destul de greu. Dar deocamdată se simte un miros cald de oi tunse, nu contează că urci treptele și ieși din turbă ca un zeu tânăr; dar atomii vizuali și tactili ai celorlalte trupuri sunt cu adevărat prea aproape. Cum nu e spânzurătoarea aceasta încoronată cu cercul de ploaie al unui duș! E răstignit acolo un bărbat mărunt și foarte urât, iar unul dintre galonați își vâră degetele în zona lui inghinală, roșcată. Serviciu auxiliar, proclamă ei. Prins în șirul indian, Sengle a urcat treptele și nu are timp să se recunoască. O bătaie ușoară pe mușchi, bun pentru serviciu, vocea și brânciul în același timp, spre haine.

— Ăsta trebuie tăiat, zice un jandarm, pentru că el are părul lung.

III

ALTĂ ZI

Sengle liber și condamnat la moarte, și știe data. Și iată-l cum plutește pe patul său de tablă albă în formă de gondolă. Sengle, precum regele oriental, are trupul prins până la centură într-un soclu de marmură neagră, care va urca și mai mult și care-i aminti de o plimbare pe care o făcuse într-o pădure cu fratele său, într-o asemenea stare de spirit de parcă ar fi luat hașiș. Corpul său mergea pe sub copaci, material și bine articulat; și nu știa ce fel de fluid zbura pe deasupra, parcă ar fi fost un nor de gheață, și acela trebuie să fi fost corpul astral; iar ceva mai subțire se mișca mai înspre cer, la trei sute de metri, poate sufletul, și un fir perceptibil lega aceste zmeie.

— Frate, îi zise el lui Valens, nu mă atinge, fiindcă firul o să se-ncâlcească în copaci, ca atunci când alergi cu zmeul pe sub stâlpii de telegraf; și cred că, dacă s-ar întâmpla asta, aș muri.

Și citise într-o carte chinezească etnologia unui popor străin de China, ale cărui capete pot zbura spre copaci pentru a prinde prada, legate prin desfășurarea unui ghem roșu, și se întorc apoi să se adapteze la colierele lor sângeroase. Dar nu trebuie să sufle un anumit vânt, căci, odată ruptă sfoara, capul ar zbura peste mări.

Asemenea fratelui său Valens, pe care-l va ști departe timp de zece luni, Sengle liber se îndepărtează de soldat și își retrăiește trecutul ca prezentul lui Valens, ca niște impresii care-i plac și sunt așadar singurele adevărate despre sufletul lui. Și iată cealaltă sală de examinare în care intrase înainte și a cărei amintire a revenit spre patul alb în formă de gondolă.

Într-un vast atelier roșu și cenușiu, sub oaza unei lămpi mari. Severus Altmensch, eunucul evreu; Raphaël Roissoy, pictorul gazdă; Freiherr Suszflasche, celebrul estet german; publicistul Bondroit; o fetișcană, de meserie model, pe nume Huppe; și Sengle însuși.

După ce Huppe îi explicase lui Sengle cât de plăcut ar fi să-i vadă și să-i posede trupul, cum le avusese ea pe cel al lui Raphaël Roissoy și, anterior, pe cel al lui Bondroit și cum nu spera să-l aibă pe cel al estetului german, Sengle îi răspunse că mai amuzant ar fi să vadă dacă ar fi cu putință ca Huppe să se folosească de cel al eunucului evreu Severus Altmensch, căci, de fapt, nimeni nu știa dacă-i lipsea ceva atât cât să-l facă eunuc sau numai cât să-l însemneze ca evreu. Și se gândiră la un artificiu. Propuseră un joc, îngăduit într-un atelier, în care se trăgea la sorți cine să urce gol pe masa modelului; și, fără să trișeze cineva, deși Sengle prezisese că așa se va întâmpla, sorții căzură asupra lui Severus Altmensch. Pe care, pentru că refuza să se supună, Sengle îl ținu de umeri – cu vârful degetelor –, iar Huppe îi dădu jos…

Severus Altmensch se ivi nud, afară de picioare, cu atât mai diforme cu cât abia se ghiceau în fundul unor ghete exagerate. Avea pieptul scobit, burta ieșită în afară ca o muchie de tetraedru, brațele ca două scânduri, picioare de faun – ale unui faun care ar fi fost retezat, din pudoare, pe o stampă – și toate membrele i se articulau în sensuri neprevăzute. Peste tot vegeta un astrahan de vigonie sau de lamă, care te ducea cu gândul la lâna nespălată. Iar cu unghiile tăiate ca niște gheare întindea spre piept pubisul triunghiular al pântecului său enorm, cu vârful în sus.

Huppe îl copleși cu delicateți complete; Severus scoase mici țipete, miorlăi și o mușcă de sân. Ea nu obținu nici un rezultat, fiindcă era masochist, fetișist și funcționar judecătoresc, și se răsuci pe covor, sugând ciocul unui păun împăiat.

După ordinea sorților, Freiherr Suszflasche se dezbrăcă aproape la fel de ignobil, țeapăn, în vârstă de douăzeci și patru de ani, oprit cu creșterea la doisprezece, după cum le cere Schopenhauer semenilor săi; numai oasele și burta erau vii.

Raphaël Roissoy, frumos prin trăsături și prin faptul că-și construise o expresie, cu trupul prea feminin al Sfântului Ioan Botezătorul de Da Vinci.

Bondroit, arătos; iar ultimul, Sengle, cel mai armonios, găseau ei, cu trupul cel mai cast, în ciuda aerului prea de model de atelier al mustății ce abia îi mijea.

Și, cum nu erau decât șase trupuri goale, nu exista un atentat public la pudoare. Deodată sună la ușă – și Bondroit se duse, gol-pușcă, să deschidă – Moncrif, de o urâțenie roșcată aproape la fel de scofâlcită ca Severus Altmensch. Nou-venitul, uimit, temându-se de un paradoxal viol, se duse să se așeze, acoperit cu mai multe macferlane. Și toți simțiră față de dânsul o oroare profundă; căci, al șaptelea fiind, deși îmbrăcat, el constituia ATENTATUL.

Și cei șase dispărură în fumul lămpii mari, căci sticla se spărsese; și, scandalizați de acest Al Șaptelea, se repeziră la haine, călcând cu picioarele goale pe cioburi.

IV

MUCARNIȚĂ

Sengle, care ar fi vrut să fie reformat înainte de a fi tuns, se întreba cu teamă dacă asta avea să se întâmple înainte de cufundarea în sordida livrea. O singură dată văzuse de aproape un militar: întâmplător, într-un vagon de clasa a treia, aproape de Brest, un repatriat gol cu totul pe sub manta și pantaloni. Prin găurile buzunarelor i se vedea pielea murdară. Mirosea a scârnă, febră, spermă, vacs și unsoare de arme. Hainele pe care i le azvârliră lui Sengle se vedea că șterseseră mai multe trupuri de tonkinezi. Sengle înțelese necesitatea izmenelor la regiment, împotriva contactului cu acele căptușeli. Dezinfectate fizic, fie; însă duhoarea se păstra acolo spiritual. Detaliu agravant: încălțările. Cât mai mici, asta căuta el. Și se împotmoli în niște bocanci de piele de douăzeci și trei de centimetri care lăsau loc pentru ruliu și tangaj, rodeau călcâiul cu fluxul lor și sileau glezna la o gimnastică inconștientă pentru a le ține, cu ipocrizia unei căptușeli de vâscozitate neagră.

Simetric, un jeg asemănător păstra suplă pielea chipiului. Dinspre nasturii de servitor incendiar, cu grenadele lor, îi urca până la nas cocleala. Iar mânecile vestonului erau lungi – măsurile regulamentare prevăzând o diferențiere mai puțin vizibilă, prin scurtarea brațelor, între antropoizii ale căror picioare erau mâini, dar ale căror mâini erau și ele picioare, asemănători meduzei marine care are o singură gaură drept anus și gură.

Caporalul era prea în largul lui ca să nu i se adreseze cu „domnule“.

Teoria din camere – nou îmbrăcații în picioare, „într-o postură militară“, în jurul gradatului, privindu-și cu mândrie, majoritatea țărani, marțialele costume – îi făcu plăcere lui Sengle, căci află astfel ce însemnau galoanele și cum să deosebească gradele. De vreme ce nu se sinchisise niciodată de tinichelele acestea, din lene și dezgust instinctiv, știința îi era intonată și vârâtă pe gât fără greutate.

— Trebuie să-mi spuneți caporal, nu căprar. Aici nu mai există domni. Nu domnule caporal: domnule se spune numai de la adjutant în sus…

V

ITINERAR

După ce un veteran îi făcu patul, ale cărui așternuturi i se părură cumplit de murdare, sub păturile de pușcărie, numai gri și brune, de culoarea șoarecilor de casă și-a celor de pădure, adormi în zgomotul și curentul celor două uși mari.

El, care se temea de oglinzi, se reflecta prin geamurile acelea în alți soldați.

Peretele de lemn întunecat dintre paturi se ridica în fața lui ca o iesle de grajd sau ca ușile unui vagon de-a treia. Mâini obscure scuturau pe geam niște harnașamente împuțite cărora el nu le știa numele. Trenul înaintă spre orașe ca Amiens și Lille…

Casele se înroșesc pe măsură ce trenul se afundă spre nord: ele fumegă în teracotă, iar gura lor arborează literele: FUMOAR. Drumul e presărat și șlefuit cu cenușă de pantaloni roșii foarte vechi și decolorați. Dedesubt, zăngănește sub vagoane un pavaj oribil. Iar nordul modern seamănă foarte mult cu anticele Ecbatane prin faptul că orașele au rămas, aidoma primului om, pământ înroșit la soare.

Trenul mergea spre orașe ca Amiens și Lille; trecu prin Halluin și Menin.

Apoi iată lanurile umede de secară și copacii care se deslușesc bine numai în amurg, căci la acea oră au rămas exact cum i-a făcut Memling, nimic altceva decât niște mari pene și ondulate. Pe urmă totul este cenușiu și nu se mai vede orizontul, nimic. Paralel cu trenul înaintează un rambleu,

sub firele de telegraf. Și, conformându-și de asemenea paralelismul acestor fire de arpentaj, marea vuiește și se înspumează, adâncă de trei sau patru metri, iar dincolo de ea este numai cerul de culoarea nisipului. Au trecut de orașe ca Bruges, unde trenurile se opresc în catedrale și unde casele de pe străduțe se îmbracă în culoarea maimuței muribunde sau a coapsei de nimfă emoționată; unde, în piața băutoare de bere, o bătrânică vinde sfeșnice de lut verde. Noaptea a ieșit cu totul din mare, iar valurile aprind în larg mari fierăstraie de fosfor smaraldiu. Trenul merge de-a lungul plajelor unde singurii copaci sunt stâlpii trăgătorilor duminicali cu arcul…

Sengle trecu prin Halluin și Menin și nu se trezi decât la primul jandarm belgian.

Furierul îl trăgea de picioare:

— Scularea! Te cheamă majurul.

Fără să se trezească de-a binelea, se dă jos în pantalonii lui sângerii și în vestonul de valet cu nasturi tăioși. Sergentul-major îi solicita literatura pentru traducerea unui logogrif de ziar, din care oricum nu pricepea nimic.

După ce o luă pe diverse scări, ajunse în curte, imensul vas nocturn al celor patru clădiri militare, luminată difuz de zăpadă, suflată într-un colț cu sulful galben al ferestrelor și al coșului fumegând de la postul de pază.

Un cântec foarte frumos cu versuri nedeslușite urca dinspre o răsuflătoare licărindă, gură pentru aleluia unei întregi mulțimi bretone de pelerini sau tălmaci al zgomotului pe care l-a auzit Samuel Taylor Coleridge, în mijlocul spiritelor cerești:

Și-au răsunat din gura lor
Cântări de farmec pline.

Cântările se-nvârtejeau,
Țâșneau spre bolta-naltă
Și se-nturnau când răzlețit,
Când toate laolaltă.

Acum erau ca ciocârlia
Străfulgerând în zare;
Acum un stol de păsărele;
Și toate cântecele-acele
Umpleau văzduh și mare!

Acum ca o orchestră-ntreagă,
Un fluieraș stingher,
Un cânt de îngeri ce-amuțește
Stihiile din cer[2].

Și Sengle rămase foarte mult timp să-l asculte pe bucătar filtrând cafeaua matinală printr-un cântec obscen.

Sub lună, cadranul scrise cu o grimasă mută: ora patru.

Sengle urcă înapoi spre dormitorul plutonului său ori spre unul oarecare din mulțimea de uși și de etaje toate la fel și văzu în mai multe, în locul de unde plecase el, trupuri uniforme cu al lui, ieșind foarte puțin în relief pe paturile plate. Când tocmai își regăsea culcușul adevărat, un sunet săltăreț străbătu înaltul raft pentru bagaje, un bătrân tambur desculț se strecura de-a lungul tăbliilor, izbindu-și surd toba așezată acolo și răsturnând cu o mare rapiditate peste piepturile celor care dormeau, pe rând, efectele și ranițele.

Se lăsă din nou puțină liniște și, în așteptarea cumplitei goarne, ziua începu să-și apese pe geamuri râtul plin de promoroacă.

2 Samuel Taylor Coleridge, „Povestea bătrânului marinar“, în *Balade engleze*, traducere de Leon Levițchi, Univers, 1970, p. 214. Alfred Jarry a realizat o traducere liberă integrală a poemului coleridgean, apărută postum, în 1921.

VI

PREZENTĂRI

Fluierătură. Ultima haltă. Au venit o grămadă de oameni, și generalul cu ei, se prea poate, cu toții militari, trambalând o chestie aurită care-i drapelul, înălțat pe pântecul unui locotenent foarte mândru (e tolba cu mesaje, spunea crainicul lui Aristofan). Mai este apoi un morman de pietre și e mai confortabil să nu te dai jos, ci să rămâi pe loc așezat, cu piciorul stâng pe o pavea. Nu trebuie decât să miști puțin piciorul drept ca să pornești iar. Ar fi, oricum, mai politicos din punct de vedere militar, se gândi Sengle, să pui piciorul jos și să te sprijini numai cu cotul de bicicletă, căci iată că generalul se află în fața lor și prezintă sabia, tamburii bat onorul, iar toți amărâții aceia au rămas cu ranița în spinare și prezintă armele…

Altă fluierătură. La dreapta. Marș.

Sengle, adormit și asurzit, înaintează monoton, așa cum o veveriță, rotindu-se în cușca ei, învârte o flașnetă, în spatele tobelor și alămurilor și în fața restului fanfarei care-l împinge din spate, ștergând noroiul de pe fesele tamburilor dinainte.

Seara, sergentul:

— Ești obraznic dumneata; n-ai salutat drapelul.

— Drapelul? zise Sengle. N-am făcut-o din bravadă. Nu mi-a venit în minte să salut drapelul. Și apoi, eram prea ocupat să mă uit la ceilalți cum îl salută.

— Inclusiv generalul. Numai să nu-ți ardă treizeci de zile de arest.

A doua zi, la raport:

— Cincisprezece zile de arest pentru soldații Mathurin, Kerlevezou și Gautier, care, aflându-se în cameră, în spatele geamurilor, nu s-au descoperit când s-a sunat goarna pentru drapel în curtea cvartirului.

Asta-i tot.

VII

CONTINUAREA PREZENTĂRILOR

Cum sergentul-major îl chemase în seara dinainte, Sengle fu convocat de ofițerii săi să facă pe poetul decadent la doamna coloneleasă, unde comise, de altfel, gafa de a nu-și face apariția; iar locotenentul Vensuet, însărcinat cu un curs de literatură pentru furieri, le citi din literatura lui Sengle.

Și îi citi lui Sengle, chemându-l la dânsul, din versurile sale (căci scria și el), cu acest epigraf bizar:

> Morarul nunților își pierduse nepotul. El urcă pe scară. Bate un cui în ușă. Către păianjen: „Și acum tu, Cui-în-Cruce, țese-ți zidul“.

PASTORALĂ

Câmpia de speranță și cerul zâmbitor
Privesc în aer freamăt de triluri călătoare.
Un ulm plin de iubire îi face vânt ușor
Soarelui ce asudă prea însetat în zare.

Pe pălării ridică volburi de panglici vântul,
Roșind surâde înspre păianjenul cernit
Ce ține strâns la ceafă cordele, cum veșmântul
Lui Arlechin în scena din prag e încropit.

A scârțâit vioara strident într-un hambar;
Spre sunetul ce-i joacă de parcă-s marionete,
În tină dansatorii călcâiele-și presar.
Arcușu-i ca o barcă plutind în ritmuri bete.

Duminicalul clopot, cu timbrul strunjit bine
De pricepuți orfevri, acum mantia-și sună,

Iar trubaduri, din verde cristal de mandoline,
Scot strigăte aprinse, cu fluieru-mpreună.

Când stacojiul soare broboanele își lasă
Pe câmp, perechi se-ndreaptă spre case alergând.
Sub ploaie, și saboții au călcătura deasă.
Vedea-vom diamante de curcubeu curând?

A început să toarne. Pădurea cea înaltă,
Cu palmele lor, polii acum o biciuiesc.
Un tunet face zarvă, izbind cu o unealtă
Ce sfâșie damascul ca un fierar ceresc.

Deja se-nchide cercul pe dublele-mi pupile
Și frunze-s adormite pe zidul crucii mele.
Se strâng ghearele care, de-a pururea, agile,
Pe capete regale sucesc coroane grele.

Lumina aurie din zori alungă spectre
Și florile-s strivite pe câmp sub pașii lor.
La stânga și la dreapta, după mișcări de plectre,
Leagănă struna Timpul, ca un semănător.

Cântând își suflă coșul voluta albăstrită.
Izvorul, ca un greier în cuib de alge rece,
În flautul cu găuri din picături palpită.
Tresaltă brazda-n toba pârâului ce trece.

De la cei care-ngheață speranțele carnale,
Vertebra scuturând-o-n frig de morminte hâde,
Pentru cel ce de domul drepturilor noastre își râde

Lișița cenușie amețește-n plin soare
Fildeșul curb, pereche pe-a taurilor frunte.

— Versuri de ofițer, zise respectuos Sengle, așa cum o femeie, într-un bordel, îl măgulește, după cerințele meseriei ei, pe soldatul de rând.

Vensuet, care era cu adevărat inteligent, roși.

Mărturisi că acele două galoane erau numai un mijloc de a-și câștiga traiul, că el era anarhist și pasionat de artă și încercă să se dovedească informat.

— Sunt la curent cu toate încercările tinere. Nu mă mai satur să-i citesc pe marii noștri poeți *contemporani*, Victor Hugo și Alfred de Musset. Îi știu pe de rost pe Maupassant, Zola și Loti; admir *insondabilul abis* al cărții

Milei și a Morții[3]. Am fost să văd *Trimardot*. Cât de natural sunt privite acolo moravurile țăranilor! Tipul fermierului în mijlocul rudelor sale muribunde care se gândește numai la boii lui. Declamațiile lui Trimardot *frapează* oarecum, prin lirismul lor, pe lângă acest studiu fidel; dar cât sunt de îndrăznețe, și ce versuri frumoase! Ați fost la *Trimardot*?

— În altă parte, zise Sengle, dar undeva unde m-am bucurat de plăceri întru totul asemănătoare cu ale dumneavoastră. La Music-Hall-ul de pe bulevardul Jovial, unde niște mimi mi-au exprimat pasiunile cele mai naturale, fără exagerări, așa cum ne agită ele pe *noi* toți. Era o pantomimă italiană care a început ca toate pantomimele italiene, până când Pierrot și Cassandra l-au omorât pe Arlequino, iar Doctorul, după ce a alergat de trei ori cu pași mărunți în jurul cadavrului, s-a oprit la o pungă și a luat-o spre a o diseca în laboratorul său. Când Pierrot a ridicat mortul și l-a lipit de zid scuipându-l pe ceafă, pentru că rigiditatea nu era încă instalată; când a vrut, întorcându-se cu spatele la el, să-l ia în spinare, iar trupul s-a desprins, de trei ori, îndoind genunchii, cum se întâmplă ori de câte ori vrei să-ți iei crima cu tine și nu apuci decât vidul; și când, malițios, s-a îndreptat de spate în vreme ce Pierrot i se uita sub nas; când, devenind rigid, singurul mod de al transporta a fost să-l apuce de șolduri și să-l împingă în salturi până la ușa laboratorului, iar Colombina, ridicând draperia, a înțepenit și ea și a trebuit să fie dusă, de asemenea, în salturi; aici era evident că autorul mimei cunoștea din propria-i experiență viața și moartea, iar *noi* am recunoscut cu toții scene pe care le trăisem și pasiuni în sensul alor noastre… Regele spune „Noi“. Dar chiar aici impresia a fost înfricoșător de exactă, și *natura* însăși în fața noastră, și a fost foarte frumos. Pierrot s-a așezat ca să socotească pe o foaie moștenirea mortului și mortul a venit, sau mai degrabă Moartea, gol până la oase, în spatele scaunului (căci mimul dispărea după o bluză roșie, indiscernabilă de pânza roșu închis a fundalului, pe care erau pictate cu artă niște oase, iar niște proiecții verzi animau oasele și distrugeau carnea până la negru, așa cum te privești în două oglinzi ținând brațul la patruzeci și cinci de grade inexact, și două imagini se suprapun prost, lăsând un radius subțire între figurile lor fluide), a stins lumânarea asemănătoare cu un deget care lumina stânga lui Pierrot,

apoi pe cea din dreapta, după ce lumânarea din stânga fusese reaprinsă; și mergea ritmic, în cadența tromboanelor. Iar când Pierrot s-a întors și și-a văzut îngrozitoarea Remușcare, Cassandra s-a repezit și l-a ridicat alb de pe jos și i-a dovedit că nu era nimic acolo; au deschis iar dulapul laboratorului, unde Arlequino devenea, tot mai calm, *cadavru*, nedisecat încă. Iar după această constatare a simțurilor, mortul a revenit îmbrăcat numai în dantela oaselor sale, și asta de patru ori, cu frica de neșters a celor două figuri de femei bătrâne, verificând zadarnic, la reluarea ariilor de gigă, carnea trupului zâmbitor cu masca lui de sărbătoare și romburile multicolore. Iar la sfârșit scheletul s-a amestecat cu toată lumea, în apoteoza unui balet. Nu-i acesta cel mai bun *realism* și observarea cea mai subtilă a vieții noastre de zi cu zi?

— Evident, zise Vensuet ca să pară că înțelesese, este *gândirea profundă* a lui Holbein și a Dansurilor morților, *Memento, homo*…

Sengle, după ce se răsuci milităreşte pe călcâie, apăsă primii doi pași ai retragerii, dezolat de cum știa cineva, ca o femeie bătrână, istoria artei, citate latinești și idei generale.

3 *Livre de la pitié et de la mort*, volum din 1891 al scriitorului francez Pierre Loti (1850-1923); expresia „insondabilul abis“ este preluată din textul care deschide această carte și care va fi parodiat de Jarry în *Faptele și opiniile doctorului Faustroll* (1898, apărută postum, în 1911).

VIII

PE O TRAIECTORIE

Dimineața primiră ordin să dea jos pantalonii de camuflaj care le acopereau pantalonii roșii, să lustruiască nasturii la mantalele nr. 3, suflecate și a căror pulpană stângă ținea baioneta. Prinseră două cartușiere și o gamelă la bretele, iar sergenții, după ce-i puseseră câte doi să curețe țeava puștilor cu vergeaua, verificară strălucirea dublei spirale. Apoi cineva strigă: „Jos!“, iar adjutantul îi puse în rând, cu baioneta la pușcă, fața la zid, și, „individual“, luară poziție de ochire în fața micilor ținte albe și negre din fața lor. Caporalii, cu suporturi pentru arme, le recitau soldaților, unul câte unul, teoria corecțiilor de ochire. O baionetă țintuia de zid un carton alb, iar țintașul comanda mișcările unei muște mobile. De la o fereastră, un caporal ridica și cobora o țintă pe care soldații, unul după altul, cu arma încărcată cu gloanțe false, o ocheau cu zgomotul de războaie de țesut al mecanismelor cu repetiție. Tot șirul, dârdâind și alunecând pe polei, se uita la ceas. Mănușile le fuseseră interzise. Din când în când, câte unul care, coborând ultimele două trepte dinspre dormitor, punea piciorul în curte se îndrepta poticnit spre baionete.

Se comandă adunarea, alinierea la dreapta, drepți. Și se auziră ordonanțele și toți cei care, ca să evite teoria despre tragere, spuneau că nu fuseseră anunțați de ora plecării. Se făcu iar apelul, apoi, în sfârșit, la dreapta marș forțat. Țintașii plecaseră cu două ore înainte. Cu gornistul în frunte, care-și ținea regulamentar instrumentul. Împiedicându-se în puștile

care le atârnau pe umeri, doi slăbănogi cu respirația întretăiată se grăbeau în urmă, sub greutatea uriașă a lăzii cu cartușe.

Gardul cazărmii, aleea cu arbori, orașul, ușurința mersului fără raniță, glodul alunecos în care se împotmoleau boii, după gheața din cazarmă. Apoi panta semi-verticală unde se termină pavajul tare, ulițele, la dreapta și la stânga, care duc spre mănăstiri și pensiuni și care au nume foarte vechi; iar numele lor se pierd printre copaci. Respirațiile sunt zgomotoase, iar Sengle iuțește involuntar pasul, ca să termine odată. Terenul plat unde gâfâielile persistă până când li se permite „mers de voie“. Sengle poate să-ți țină arma într-un mod mai puțin regulamentar, nu are brațul destul de lung ca să ajungă la inelul de pe patul puștii și strânge mijlocul curelei. Și poate să se îndepărteze până pe trotuar spre a se feri de macadamul care-i zgâlțâie bocancii ce i se par aproape la fel de ușor de spart ca o cameră de cauciuc.

Taluzurile cu garduri vii roșietice și mușchi albastru, pe unde urmărea greierii cu un cuțit ca să le astupe găurile în urma lor, când era liber. Râul pe care alunecă un patinator liber. Dincolo de plopi, o cruce foarte veche pe care o căutase multă vreme, ca în vis, știind-o acolo înainte să o descopere, și pe care, în locul lui Cristos, sunt răstignite accesoriile patimilor sale, iar un potir de lemn asemănător cu un păhăruț pentru ouă fierte stă ascuns lângă trunchi, precum păsările de noapte la pândă. Pușca fără cocoș pe care o țin sub braț, cum fac soldații numai după ce moare un militar, și care nimerește ținta fără greș, pentru că e sprijinită liber de umăr. Zgomotul vapoarelor-spălătorii, școala de tamburi, „rapapa“, dincolo de gard, când te piși. Podul și calea ferată simetrice spre Paris și spre mare.

Coborârea pe stâncile care-s un drum unde furca bicicletei ar vibra, cu teama unei căruțe care să-ți taie calea mai devale, și drumul ca o pistă spre sate și râuri. Ferma cu o giruetă nemaipomenită, un pal printr-o inimă străpunsă și dragonul chinezesc care se învârte după coada sa. Balta acoperită de lintiță ca de niște solzi, din care bolborosesc bulele buhailor de baltă și ale marilor hidrofile de culoarea smoalei.

O fluierătură, care vrea să spună: arma la umărul drept, pas accelerat. Prezentați arm’. Este salutul pentru o companie care se întoarce.

Valea cu apă curgătoare și rouă, cu bucăți albe de gheață sfărâmată și puțin soare pe mal. Pădurea păzită de pe dealurile unde Sengle vâna nevăstuici, unde a urmărit cu un băț un șarpe de apă lung, roșiatic și unduitor care a scăpat înotând. Albia pârâului e uriașă și rece, hainele militare, paralizante, caută un vad strâmt ca să treacă. Cu zdrențele astea, n-are nimic dacă se murdărește. Au mâinile umflate, pulpele moi, picioarele grele, pielea de pe cap li se jupește sub chipiu, spinarea se încovoaie din cauza sau în așteptarea raniței. Pușca sprijinită pe pământ are noroi până la apărătoarea trăgaciului, ploaia se scurge pe țeava care, la gură, are pete sifilitice de rugină. Se va face inspecția armelor, ordonanța lui va avea de lucru.

Sar de pe taluz în iarbă și în mâlul lipicios și se pișă lângă gard. Apoi, fiecare primește câte jumătate de pachet de cartușe și își așteaptă rândul în șir indian. Strict interzis să ochească, sub amenințarea pedepsei cu arestul, nu e nevoie să exerseze; țintiseră destul înainte. Măcar n-au a se teme de vreun accident, cred vitele. În plus, trebuie să înainteze până la locul de tragere cu arma la umăr, să o lase jos și să ia din nou poziție de tragere în fața țintei. Lângă fiecare soldat se află un sergent, ca să-l țină ocupat cu sfaturile sale și așa-zicând să-i rectifice tirul; și mai ales să-i ceară o poziție regulamentară, să-l înșface, fără îndoială, dacă nu se aliniază drept spre țintă. Și nici un ofițer nu trece prin fața puștilor, niște soldați mărunți sunt trimiși să verifice găurile făcute de ricoșeuri sau de gloanțe. Și totuși ofițerii n-au de ce se teme, trupa e domesticită de minune, iar „neîndemânaticul sau nebunul“ ar fi făcut bucăți de camarazi, chiar și fără ordin.

IX

DESPRE ABRUTIZAREA MILITARĂ

Acest cuvânt nu este o insultă adusă armatei.

„Disciplina, care este principala forță a armatelor“, spune teoria, îi cere soldatului o obediență negândită și o supunere neîncetată. Ea trebuie să suprime în primul rând inteligența și să o înlocuiască, apoi, cu un mic număr de instincte animalice derivate din instinctul de conservare, voințe mai mărunte dezvoltate în sensul voinței șefului.

Există două instincte de conservare, cel nobil și cel ignobil. Instinctul nobil este instinctul de a-ți conserva eul și a-ți menține individualitatea impenetrabilă față de forțele exterioare. Inteligențele nu se pot lupta până la moarte, pentru că nu sunt exact adverse unele altora, având în comun faptul că sunt inteligențe. Din alt motiv, corpurile nu se mănâncă între ele, temându-se că, lovindu-l pe celălalt, îl va învăța să rănească. Și, de altfel, nu este foarte sigur că percepția „celuilalt“ este foarte clară la ele. Un burghez, un țăran, un soldat vor recunoaște că toate corpurile au același instinct, instinctul mulțimii, și vor fi scandalizați de cei care nu fac „ca toată lumea“. Corpurile (sau mulțimea) sunt discontinuul. Corpurile sunt separate în spațiu și se simt solidare. Căci discontinuul ar dispărea dacă nu ar tinde spre continuu. Dar continuul este perfectul, absolutul, infinitul, fiindcă aceste calități sunt echipolente; așadar, la fel cum nu pot exista două infinituri, care s-ar limita, nu poate exista decât un continuu. Materia, corpurile, sau mulțimea, care sunt discontinuul, nu vor putea lua locul continuului, care este Spiritul, decât după ce îl vor fi nimicit. Această

nimicire se obține prin procedee cunoscute și mașinării cu angrenaje mai mult sau mai puțin stricte, în funcție de cât de puternic este instinctul de conservare a eului.

Pustnicii își supuneau trupul prin oboseală corporală, prin post și prin rugăciune, care le întorceau mintea spre Dumnezeu. Soldații sunt supuși la muncă grea, la gamelă (apa e băutura obișnuită a soldatului) și la lustru. Pe lângă exerciții, ocupațiile sunt ceea ce trebuie să fie ocupațiile: pot să te țină ocupat le nesfârșit. Bocancii, de atâta învârtit pe călcâie, fac niște găuri ca ventuzele în glodul câmpului de manevră și trebuie să fie, curios, lustruiți. Niciodată cu cremă, se spune: crema arde pielea. Dar trebuie să fie negri. Atunci cum? Mă doare-n cur, ar spune un caporal. Și chiar sunt negri. Or, cracii pantalonilor sunt căptușiți cu pânză albă care trebuie să rămână imaculată, în ciuda contactului cu ceara sau degrasul. Trebuie așadar să înnegrești întruna bocancul care se albește întruna și să albești neîncetat tivurile pantalonilor, mereu pătate de negru. Pe deasupra, este capital ca bocancii să fie frecați și foarte lucioși pe talpă.

Adevărata poziție a soldatului este rigiditatea cataleptică, auto-hipnotizarea cu ajutorul liniei negre a puștii înspre zidul căruia îi prezintă arma. Un general inteligent *ar fi* un mare mag, dar ar trebui să nu fie împins, printr-o mai riguroasă asceză, să se supună la rându-i magnetismului.

X

LA LOC COMANDA

La început mărșăluiră foarte repede, dispersați, cu pușca în poziție orizontală, pe pășunea întinsă de lângă câmpul de manevre, înclinată și atât de înaltă spre capăt și garduri, încât părea că totul e numai un cer verde. O clopotniță subțire plana ca un uliu-păsărar cu aripile desfăcute, nemișcat precum umbra prăzii sale. Vocile comandanților erau de asemenea subțiri în vântul pieziș. Se aprinseră focuri.

— La două sute de metri – în cruce! spuse caporalul.

Era, cu siguranță, o croșă la capătul frazei sale, șuierătoare în vânt, pe o traiectorie. Încercară câteva tiruri cu gloanțe oarbe spre marea țintă imaculată pe care se afla și o cruce neagră, așa cum trasezi două linii ca să hipnotizezi un cocoș. Și se auzi un zgomot de vânătoare, fără să nimerească nimic, ca în vis, pe pajiștea pustie:

Să tragem uci, să tragem uci
Să tragem ucigător.
Lupta e grea ță, lupta e grea ță,
Lupta e grea, țărișoara mea.
Dușmanul vom a, dușmanul vom a,
Duș-ma-nul vom a-lun-ga.

Și apoi mărșăluiră, toată compania în front, prea flexibilă, convexă și concavă, cu piciorul prin gropi, pe dâmburi, liniștit, între cursele înainte și înapoi ale sergenților și adjutantului, fără a se gândi la nimic, ceea ce nu era dezagreabil. Sengle dormea de-a binelea și se plimba pe pajiște numai pentru plăcerea sa. Vedea insectele din iarbă și pitulicile de pe garduri.

Deodată, trebui să devină atent. După pauză, constând în urinale pe taluzuri și refectoriu pe bază de gamelă, se trecea la manevre, locotenentul explicându-le lucrurile noi.

Locotenentul Vensuet, insignifiant dincolo de penajul mustăților blonde, cu pintenii bine cuprinși într-o înfoiere roșie și neagră.

— O să dau comanda: COLOANĂ CONTRA CAVALERIEI. Cele patru secțiuni se vor forma în careu așa cum vi se va explica. Dar la cuvântul CAVALERIE, fără a mai aștepta să înțelegeți altceva, puneți baioneta la țeavă, fără să vi se mai spună. Asta e teoria. Să nu vă închipuiți că în război înaintați cu baioneta în față ca să spintecați vreun cal. Astea erau bune pe vremea lui Frederic al II-lea. Poate că există un efect moral, ca niște funduri de sticlă pe un zid, ca să-i speriați pe cavaleriști și să vă faceți curaj să rămâneți pe loc. Dar, când nu mai aveți cartușe, când ați tras la toate distanțele, de la două mii până la o sută de metri, e mai practic să aruncați pușca și baioneta și să vă luați tălpășița… Ați înțeles, sergenți? Să începem: COLOANĂ…

Sengle, după ce dormise de-a binelea, visa lucid. După-amiaza, avea să citească vreo carte, în timp ce ordonanța sa lustruia; avea să-i dea de băut caporalului și să iasă la ora cinci, cu o permisie de douăzeci și patru de ore în buzunar. Valiza lui era deja făcută în oraș, la ora șase trecea trenul spre Paris, de-a lungul câmpului de manevre și al școlii de tamburi. La Paris, redevenit civil, avea să trimită uniforma înapoi la unitate, de teamă să nu fie acuzat de furt, și avea să ajungă la Bruges, având timp să se instaleze bine înainte să devină legal dezertor. Iar tatăl său avea să consimtă să-i trimită acolo, lunar, niște bani. Și se bucura de ultima zi de armată, de frumusețea ierbii, de praful sonor și, pentru prima oară, de amuzamentul jocului de-a soldatul… Iată ultima pauză, înainte de a treia parte a instrucției.

— Formați… ramida de puști!

Vecinul său e și el foarte amuzant, greșește tot timpul când formează piramida[4]. Vine locotenentul:

— Caporal, ai să formezi și ai să desfaci piramidele trupei cât ține pauza. Și la sfârșitul instrucției compania are să se întoarcă în cazarmă în

pas atletic. Și rup toate permisiile din plutonul meu, săptămâna asta… Adunarea!

Încă o jumătate de oră de ordine desfășurată, întoarcerea alcătuită din curse întrerupte de opriri în genunchi și trageri, printre turmele de animale și târgurile de sâmbătă.

Sengle, cu permisia ruptă ca și ceilalți, nu putu să iasă decât a doua zi la ora opt, nici gând să ia un tren, în fața șefului de gară, fără permisie; iar în civil ar fi fost recunoscut. Scrise și mai ales dormi toată ziua în fața focului, în camera cu obloanele închise, sub lămpi, iar valiza sa nu rămase făcută, căci nu avea curajul să aștepte duminica următoare, avea nevoie de libertate, și nici măcar de asta, ci să scrie și să doarmă în liniște, mai repede.

4 Lucru cunoscut deja din *Dicționarul de idei primite de-a gata* al lui Flaubert (traducere de Irina Mavrodin în *Opere 3*, Univers, 1984, p. 306): „A înălța o piramidă de puști: culmea dificultății pentru cei din garda națională“.

CARTEA A II-A

CARTEA FRATELUI MEU

Iubitul meu s-a dus deodată,
Luându-mi inima-ntristată.

CHARLES CROS

I

ADELFISM ȘI NOSTALGIE

Sengle nu era prea sigur că fratele său Valens existase vreodată. Își aminti bine de o orgie studențească la care luaseră parte împreună și de o plimbare cu bicicleta, în ajunul vizitei medicale, prin aerul atât de cald și de solar încât devenise fluid, printre nesfârșite strigăte de insecte și păsări, ca zumzetul auzit al atomilor, și micile explozii ale carapacelor căzute ale arborilor, pe care se amuzau strivindu-le cu roțile lor flexibile. Era întocmai cum își închipuia el armonia celestă a sferelor. Apoi află că Valens părăsise Franța și vegeta în India printre febre, în același timp în care Sengle era închis în ocna mobilă a melcului militar; și era nevoie de șaizeci de zile ca să trimiți acolo o scrisoare, iar ecoul dormea un somn de patru luni.

De aceea nu îndrăzni deloc să-i scrie lui Valens și se gândi că visase. Sengle era complet lipsit de memoria chipurilor și nu putea reconstrui, fie și închipuindu-și că le calchia în aer, trăsăturile mamei sale moarte, la două zile după moartea ei. Și nu-și amintea deloc chipul lui Valens. În ciuda celor trei sau patru fotografii, una din momentul plecării. Ochii se fereau, iar gura mută era la fel de monstruoasă ca împăierea unei păsări.

Nu știu, mă uită oare al meu frate,
Dar cumplit de singur mă mai simt
Când chipu-i palid e acum departe,
În ezitările-amintirilor ce mint.

Îi țin portretu-n fața mea, pe masă,
Dacă era urât sau chipeș, nu mai știu,
Ca un mormânt e Dublul van, pustiu.

Pierdută-i vocea clară și frumoasă

Ce prefăcută totdeauna pare.
Postum odor, străin de al său gând,
Mă cheamă, de dincolo de scrisoare,
Prea blândă pană, ruptă prea curând.

Regăsi o privire care-l evita mai puțin și o gură care, în lipsa cuvintelor, scotea o slabă răsuflare într-un portret mai vechi al lui Valens, cu cinci ani în urmă, aproape copil, îmbrăcat în costum negru de marinar, în verdeață. Și apoi văzu că poate se înșelase și își contempla propria imagine, cu șapte ani și jumătate înainte, și că murmurase acele versuri în fața unei oglinzi care-i va fi păstrat chipul neîmbătrânit.

Sengle descoperea adevărata cauză metafizică a fericirii de a iubi: nu comuniunea celor două suflete devenite unul, ca jumătățile inimii omenești, care este dublă și izolată la fetus; ci plăcerea anacronismului și a faptului de a vorbi cu propriul său trecut (Valens își iubea, neîndoielnic, propriul viitor și poate de aceea iubea cu o violență mai ezitantă, căci nu-l trăise încă și nu-l putea înțelege în întregime). Este minunat să trăiești două momente diferite ale timpului într-unul singur; ceea ce este suficient pentru a trăi autentic un moment de eternitate, adică toată eternitatea, de vreme ce ea nu are momente. Este un lucru la fel de uriaș ca neverosimila tresărire a lui Shakespeare, revenit în cutare muzeu din Stratford-on-Avon, unde încă e expus „craniul său la vârsta de cinci ani“. Este jubilarea lui Dumnezeu Tatăl unul și doi în Fiul său, iar percepția primului termen în raport cu cel de-al doilea nu putea avea drept rezultat decât pe Sfântul Duh. Prezentul, posedând în inima celuilalt trecutul său, trăiește în același timp ca Sine și ca Sine plus altceva. Dacă un moment din trecut și un moment din prezent ar exista într-un singur punct al timpului, nu ar percepe acest Plus altceva, care este pur și simplu Actul Perceperii. Acest act este, pentru ființa gânditoare, cea mai înaltă plăcere cunoscută, există o diferență între ea și actul sexual al brutelor ca dumneavoastră și ca mine. – Ca mine nu, rectifică Sengle.

Cuvântul Adelfism ar fi mai corect și cu un aspect mai puțin medical decât Uranism, în ciuda exactei sale etimologii siderale. Sengle, mai senzual, nu era capabil decât de prietenie. Dar, pentru a se regăsi în Dublul

său predecesor, era esențial să recunoască, precum un suflet, un corp destul de frumos pentru a-l privi ca pe al său.

Iar Sengle, îndrăgostit de Amintirea Sinelui, avea nevoie de un prieten viu și vizibil, pentru că nu avea nici o amintire despre Sine, fiind complet lipsit de memorie.

Încercase să realizeze în el însuși această amintire a Sinelui, răzându-și mustața rară și supunându-și corpul la o meticuloasă epilare grecească; dar își dădu seama că risca să arate ca un pederast, nu ca un băiețel. Și, mai presus de toate, era foarte necesar să rămână ceea ce avea să devină Valens, până în nefericita zi când, diferența de doi ani și jumătate nemaifiind vizibilă, aveau să se confunde ca niște gemeni perfecți.

Înaintea lui Valens, avu mai multe prietenii care se pierdură, în lipsă de ceva mai bun, și pe care recunoscu mai târziu că le suportase deoarece trăsăturile erau apropiate de ale lui Valens, iar ca să vezi sufletele ai nevoie de un timp foarte lung. Una dură doi ani, până când el își dădu seama că acela avea un corp de rândaș și picioarele în evantai și nu avea altă literatură decât o sentimentalizare a celei a lui Sengle; care se învârti după aceea luni întregi, alături de o seamă de amintiri cârpite, în creierul fostului prieten. Ca fervent al scrimei, tot un cusur i se părea să te temi de ascuțișuri și să nu știi să mergi pe bicicletă destul de bine încât să te bucuri de viteză.

Pe Sengle îl oripilau oamenii care, crezându-se poeți, încetinesc pe drum, contemplând „punctele de vedere“. Trebuie să ai foarte puțină încredere în partea subconștientă și creatoare a minții tale ca să-i explici ce este frumos. Și e stupid să iei note *scrise*.

Dacă omul a fost destul de genial (așa cum învățăm că figurile geometrice, atunci când liniile lor sunt prelungite în exterior, construiesc alte figuri cu proprietăți asemănătoare și de dimensiuni mai mari) ca să priceapă că mușchii săi pot mișca prin presiune, iar nu prin tracțiune un schelet exterior lui însuși și preferabil locomotor deoarece nu are nevoie de evoluția secolelor pentru a se transforma în direcția maximei forțe utilizate, prelungire osoasă a sistemului său osos și perfectibilă aproape la nesfârșit, fiind născută din geometrie; ar trebui să se servească de această mașinărie cu angrenaje pentru a captura într-un drenaj rapid formele și culorile, în cel

mai scurt timp posibil, de-a lungul drumurilor și pistelor; căci, servindu-i minții alimentele fărâmițate și amestecate, o cruțăm de carcerele distructive ale memoriei, iar mintea poate cu atât mai ușor, după această asimilare, să recreeze forme și culori noi după voia sa. Noi nu știm să creăm din neant, dar am putea-o face din haos. Iar lui Sengle i se părea evident, deși era prea leneș ca să meargă să-l vadă funcționând, că cinematograful era preferabil stereoscopului…

Poate că această concepție îl făcea să nu-și mai amintească deloc chipul lui Valens.

Orice punct ar fi explorat, nu văzu la Valens nici o fisură în acest paralelism continuu la interval de doi ani și jumătate; până la vechiul armorial, răsfoit la bibliotecă, în care, la distanță de câteva pagini, fiindcă inițialele lor erau vecine în alfabet, armele lor se suprapuneau precum culorile majore și minore la cărți:

Sengle (1086).

Pe negru fond de scut, crinii cruci de-argint au presărat,
Suspine înflorite pe-al regilor veșmânt îndoliat.
Împrăștie groază leul din aur decupat.

Valens (1301).

Stând jos, cu zgarda roz oprindu-l din lătrat,
Leul de aur ridică laba dreaptă, devotat,
Și culege o floare, din azurul curat,
Din cele trei ce-s semnul domniei în regat.

Deocamdată, Sengle regreta îndeosebi trecutul în care era liber… să facă baie în fiecare zi, să aibă haine bune de purtat, să nu fie scos la instrucție de două ori pe zi și să se întoarcă fără a tremura în fața cadranelor.

II

PRĂBUȘIRE

Soldații sunt în uniformă de instrucție, cu cămașa băgată în pantaloni, centură pe deasupra, bastoane pe umărul drept, alergând spre noua cazarmă. Sengle e bucuros să scape de exercițiile cu arma, se va crede revenit în sala de sport a școlii, machiată o dată pe an în sală de împărțire a premiilor, cu flamuri ce ascund bara fixă din frasin șlefuit, cu miez de oțel, inelele ciocnindu-se unul de altul, trapezul cu capete de cupru, rumegușul în care se afundau după săriturile de pe podeaua din care se ridica praf.

Fu dus, împreună cu jumătate din trupa lui, de o parte a barelor din spate, între care un sergent, sprijinindu-se de ele, le ținu câteva prolegomene despre căderi și estropieri, nu prea supărătoare, căci pe urmă ajungi la spital. Adjutantul îl întrerupse și exercițiul începu. După bare, unde Sengle se trezi în largul său, ca la scară și la bară fixă, ajunseră la o bârnă rotundă, orizontală, aflată la doi metri înălțime; și, cu ajutorul unui scăunel, trebui să se ridice și să meargă pe ea. Ordonanța lui Sengle și toți tinerii țărani alergară ca pe niște crengi de copac și se mirară că, ajuns acolo, Sengle își privi picioarele, tremură și sări, îngrețoșat de exercițiu, după nici doi pași. Caporalul nu-l zeflemisi încă, în ciuda unei fraze a lui Sengle pe care nu o înțelese:

— În instrucția militară, inferioritatea este o superioritate și trebuie să ai creier și nervi ca să tremuri din cauza fobiilor.

De altfel, la un fluierat al adjutantului, schimbară aparatele și se îndreptară spre portic ca să execute diverse mișcări la trapez și inele. Sengle

observă că mișcările de mare forță, pe care le știa, nu erau comandate de caporali, care nu le cunoșteau sau nu erau în stare să le facă; și află mai târziu că teoria nu le prevedea.

Apoi trecură de la un aparat la altul. Din înaltul frânghiei netede, Sengle percepu foarte clar vocea caporalului care-i șoptea unui soldat:

— Cum o să facă, dacă a avut emoții la bârna rotundă, când o să-i ordon să treacă în picioare pe deasupra porticului?

Se prefăcu obosit, își decontractă brațele și căzu pe frânghie. Pe bârna înaltă erau deja, călare, câțiva soldați.

Echipele celui de-a doilea pluton își sforțau membrele la aparatele precedente.

Adjutantul fluieră adunarea, iar cele patru echipe ale plutonului întâi se strânseră la capătul frânghiei. Sengle, știind că nu putea trece fără *a vrea* să sară de pe grinda îngustă pe pământul bătătorit, era încrezător că nu va trece. Un sergent traversă, cu brațele încrucișate, apoi câțiva caporali și mai mulți soldați, cu toții negri pe fundalul cerului, ale căror impresii le află mai târziu. Bârna, la cinci metri deasupra solului, are cinci metri în lungime și nu este destul de lată încât să poți merge altfel decât punând un picior în fața celuilalt. Trecură soldații din prima trupă; apoi cei din trupa lui Sengle…

Departe, în curte, se auziră un țipăt, zgomot și mulțime, iar adjutantul plecă… Unul dintre tinerii țărani cățărători, care alerga cu pas atletic pe mica bârnă rotundă, căzuse pe una dintre spânzurătorile răsturnate care, în formă de echer, susțineau extremitățile bârnei. Piciorul i se umfla, se vorbea că și-a rupt glezna, alergară după majurii absenți. Sengle se feri, de vreme ce nu i se comandase, să urce pe scara porticului; și, încrezător în ajutorul Exteriorului, mai puțin exterior lui decât milităria, căci milităria nu i se supunea *direct*, luă, cu un picior pe treptele de jos, postura unuia care are mare chef să se cațere, dar care, ca un bun militar, așteaptă ordinul. Și adjutantul fluieră de pauză.

Adjutantul fluieră de pauză, dar mai era UN SFERT DE ORĂ de gimnastică.

Pauza fu lungă, din pricina rănitului și a discuțiilor dintre ofițeri. Iar apoi *căzu ploaie cu grindină* și se refugiară sub hangarele din curte.

Sengle îi spuse căpitanului, care-i vorbea:

— Totuși n-aș fi trecut peste portic, fiindcă aș fi refuzat; și mi-ați fi citit Codul penal; dar după mine ar fi refuzat și alții.

A doua zi se citi raportul:

„Dat fiind că ploaia din ziua precedentă a făcut aparatele alunecoase și că vântul provoacă pericolul unor căderi, se interzice oricărui soldat, sub amenințarea pedepsei cu arestul, să treacă peste portic, până la noi ordine“.

— Toate astea-s foarte frumoase, zise Sengle, ca supunere la circumstanțele exterioare; dar ar trebui să fii sigur că asta durează tot timpul.

Iar în marțea următoarea, ziua de gimnastică, se dădu bolnav, iar ceilalți trecură peste portic pentru că era vreme bună și merseră pe piste, fără alt incident, de altfel, decât un ins cu hernie dublă care pretindea în fața sergentului că nu îndrăznea să sară în adâncime în groapa de trei metri cincizeci și care fu constrâns să sară, să urce înapoi și să sară iar în toate pauzele.

Sengle avea din ce în ce mai puțin timp să dezerteze, pentru că avea iar gimnastică vinerea, înaintea ieșirii de duminică, și pentru că nu avea să primească permisie, deoarece se dăduse bolnav. Și încercă altceva.

III

PICIOARE FĂRĂ OM

Sengle se dusese să fie examinat de medicul militar cu naivitatea de a spera – fiindcă se simțea definitiv incapabil să se supună *anumitor* comenzi de instrucție – că vor începe să-l recunoască drept inapt. Mai ales că, încă nevindecat de gripa pe care credea că a sporit-o suficient prin dubla oboseală sexuală și musculară din ultimele zile libere, acum plămânii săi erau cu adevărat bolnavi. Și întrevăzu în această lăsare la vatră legală cea mai completă eliberare, cu mult preferabilă dezertării pe calea ferată.

Uita cât îi disprețuia pe medici, chiar și pe cei civili, deși avusese cu ei o experiență atavică: unchiul său, în copilărie, cu mâna ruptă de la o căzătură de pe cal, medicul (un doctor celebru) desfăcând în a treia zi ghipsul fracturii, ca să-și constate opera, cangrena până la umăr, care trebui să fie dezarticulat, și fiind azvârlit pe fereastră de tatăl torturatului. Mama sa, influențată de diagnosticele lugubre ale unui netot notoriu, precum domnul Deibler[5], și murind la o dată stabilită, de o boală benignă, după instrucțiunile idiotului profet. Știința aceasta, în orice caz, absurdă, tratând ființe variabile și diverse, când o știință nu poate însemna decât unități asemănătoare, puncte matematice sau sisteme de puncte; și inaplicabilă oamenilor inteligenți, a căror structură interioară a corpului, la fel ca mintea, este probabil diferită și care au inima la dreapta, de nu cumva au atârnat-o de lobul unei urechi; dacă o poartă în stânga, e din modestie.

…Doctorul Busnagoz, leit profesorul de retorică al lui Sengle, blond și jovial, nu destul de prost pentru a nu „cântări cu două măsuri“, dar numai ca

să nu pară prea închistat; trântindu-le câte patru zile brutelor muribunde care riscau să vină la examinare și dându-le drumul în oraș, în mod tradițional, celor veniți din Paris. Incapabil să creadă că un parizian poate fi bolnav, îi trata părintește, ca pe niște chiulangii simpatici.

Primul soldat îi arătă mâna dreaptă, în care se ridica imobilitatea unui deget mijlociu uscat. Busnagoz spuse foarte repede:

— Ai reclamat la consiliul de revizie? Bine. Vrei să ți-l tai? Ei bine, păstrează-l și fă-ți armata.

Al doilea:

— Domnule doctor, mă cheamă Boudaire; am un picior cu șaptesprezece centimetri mai scurt decât celălalt…

— Știu, spuse Busnagoz. O să vii să mă sâcâi în fiecare dimineață? Dați-i un vomitiv.

Cu Sengle se arătă șarmant, apoi murmură:

— Ia zi-mi povestea dumitale… Prietene, am aici, la regiment, un soldat care nu are înălțimea necesară, nici pe departe; un cocoșat pe care poți să-l vezi la coada companiei lui, târându-și ranița pe cocoașă; șchiopul ăsta pe care sunt obligat să nu-l ascult, de vreme ce consiliul l-a declarat apt; unul care e orb de ochiul drept și căruia îi spun pur și simplu să țintească spre stânga; un surd, un idiot… care își fac cu toții stagiul. Cum vrei să ți se dea drumul? O să găsesc un pretext ca să primești permisie de o zi; ieși în oraș și vino iar la mine – nu imediat! – când ai să te simți prea obosit…

Sengle se trezi în Curtea Miracolelor: idiotul, surdul, orbul, paraliticul, șchiopul, cocoșatul și piticul, cariatide pentru ranițele pline ale întregii armate, se încovoiau chinuiți de scrima cu baionetele a plutonului de pedeapsă. Plutonul elevilor-caporali, în partea cealaltă, mai diform decât cei din fața lor, scuipa imitații de ordine și rămășițe de inteligență din gurile sale hidrocefale peste membrele sale retezate, învelite cu fețe anortopedice, ca la caii de povară.

Lui Sengle îi era totuna dacă poporul pierea în armată și dacă larvele care-i serveau drept suflete treceau din corpul sclavilor demoniaci în cel al purceilor; dar, asemenea bătrânului bărbier printre cei nouă hoți condamnați

la tăierea capului, nu voia să fie cuprins în ablațiunea creierelor, nici în urâțirea corpurilor.

CONSUL ROMANUS! se entuziasma de Quincey; creiere, purpurii și laticlave! Valens rămâne frumos ca verticalitatea unei togi imperiale; buclele lui își desfășoară resorturile ca niște șerpi nocturni; și, odată chipiul aruncat în noroi, pe față îi lucește auriul palid al unui soare electric sau al unui fulger rotund.

Sengle și Valens luptară cu mâinile desfăcute așa cum palpezi o statuie de Antinous; iar Sengle, pentru că suportase șocul umbrei eroului, se pregătea în obscuritate, strecurând bucla din părul lui Valens ca pe o pârghie suficientă sub stâncile peșterii lor, spre supărarea tâlharilor.

5 Anatole Deibler (1863-1939), celebru călău francez.

IV

GAURA DE GLONȚ

Iată unul care începe deruta: Boudaire a desfăcut unul dintre pachetele de cartușe și a repetat clasica sinucidere militară, cu piciorul mai scurt descălțat. Exultând, Sengle merge să vadă.

Unul dintre camarazii de pluton, Nosocome, student la medicină, îl cară pe rănit; Busnagoz perorează:

— Nu mai e nimic de făcut. E imposibil de extras glonțul. Abdomenul perforat. Iese un capăt de ficat. Nu putem decât să-l lăsăm să crape.

Nosocome, mai diplomat decât Busagnoz, fu însărcinat să întocmească un raport:

„Autopsia efectuată confirmă diagnosticul domnului medic-maior de clasa a doua Busagnoz, cu următoarele diferențe:

Glonțul nu a rămas în rană, ci s-a înfipt într-o grindă din tavan, în care a făcut o gaură foarte puțin adâncă și unde este perfect vizibil.

Glonțul nu a pătruns în abdomen, ci pe deasupra diafragmei, la nivelul celui de-al șaselea spațiu intercostal stâng, și a ieșit perforând omoplatul drept.

Nu a lezat inima și nici măcar pericardul, ocolind doar vârful și traversând plămânul drept.

Capătul de organ roșu-brun care apare din rană nu este ficat (care nu se află, după cum se știe, deasupra diafragmei), ci țesut pulmonar hepatizat.

Rana nu era foarte gravă, iar bolnavul se putea restabili după o simplă pansare.

NOSOCOME

Stagiar, actualmente soldat în linia a patra.“

V

SUB BALE

— Sergent, de ce-ți lași oamenii în vestoane? Căpitanul a spus mantale.

— Dar, domnule adjutant, celelalte companii…

— Mă doare-n cur! Nu ești sergent în celelalte companii, nu? Du-te și pune-i să-și ia mantalele.

— Cu atât mai bine, spuse Nososcome, gata cu lustruiala.

— E enervant, îi spuse Sengle lui Nososcome, să te dezbraci de treizeci și șase de ori, pe frigul care vine dinspre uși.

— Da, ai noroc că nu vii și că ești bolnav.

Apelul.

— Lipsește cineva? zise Papille.

— Domnule adjutant, lipsește Sengle, bolnav.

— Zi-i să coboare.

— E scutit de la instrucție.

— Baia nu-i instrucție. Zi-i să se îmbrace și să vină.

Așteptară fix o oră, pe poleiul din curte, în fața infirmeriei unde se aflau dușurile, până când terminară celelalte companii; iar adjutantul, ca să folosească acest răgaz, le spuse să se dezbrace, cel puțin până la cămașă, dinainte.

Apoi primiră apă pe cap, cu picioarele în hârdaie vâscoase de la sedimentele scăldătorilor precedenți, prost și rareori spălați, îndeosebi caporalii, dat fiind gradul.

Dârdâind în curte, Sengle îi întrezărise pe bolnavi, în spatele ferestrelor, jucând dame și cărți și citind volume amestecate, bucăți de romane sau scrieri apărute cu aprobarea monseniorului arhiepiscop de Tours. Unul veni la ușă și povesti că se afla acolo, aproape fără întrerupere, de la sosire, tot timpul blenoragic, tot timpul consemnat pentru treizeci de zile, după uzanțe, după fiecare îngrădire preferând infirmeria izolată orașului stupid și întorcându-se să ceară de la *severitatea* medicului cautere ascuțite pentru boală. De la fereastra sa, se bucura, în fiece sâmbătă, de companiile care defilau în ninsoare.

Înnegrit de apa murdară și înroșit de vântul glacial, Sengle cobora înapoi spre cazarma Ciorilor și profită de faptul că-l scoseseră pentru un exercițiu comandat, deși era bolnav, ca să iasă iar, deși consemnat ca orice bolnav, pentru sine, și înainte de toate să se purifice în vreo cadă din oraș.

VI

CONSUL ROMANUS

Patul de prizonier al lui Sengle fiind luat de curentul șanțului de irigație și devorat de mica arcadă a podului, o apucă pe drumul aurit alături de Valens.

Drumul se derulă mult timp pe roata morii din apropiere; apoi grozama asemănătoare cu niște tăciuni verzi pe care s-ar coace scoici complet desfăcute se mistui și urmară fumul și clădirile sumbre ale minei de argint.

Nu-și mai aminteau decât ceea ce era galben: florile și soarele, precum zoofitele când sunt atinse, pesemne că duseseră viața în cavernele pământului.

Coborâră așa cum te repezi în jos pe o scară și așa cum o cădere de apă devine bifidă și merge omenește pentru a păși peste pietre; și urmară termele subterane, cu apă dulce atât de aproape de mare încât pe fundul ei te înțepai în crabi și insecte aduse de maree. Și se scăldară.

Piscina, săpată de preotul micului târg, te ducea cu gândul la un agheasmatar rotund din granit sau la o scoică de mare, căci întindea antene parazitare de papură pe o margine; sau la un eleșteu acoperit, slujind drept mormânt, sub o biserică.

Valens înotă, apoi stătu în picioare în mijlocul apei nu prea adânci, neted și auriu ca o statuie, cu părul precum o gaură în aburul cald și pe care minereul încerca să-l imite. Dacă diamantul negru s-ar fi putut răzui, astfel de așchii i-ar fi alcătuit pleata.

Și, așa cum se aduce un schelet de argint la sfârșitul ospețelor, el se încovoie, iar printre mușchii denși spatele său zâmbi cu nouă vertebre delicate. Pieptul său de aur foarte fov izbi ușor apa plată, iar șoldurile i se întrevăzură mai brune din lateral, ca ale unui faun care n-ar fi un intermediar între om și animal, ci un efeb atletic demn de a fi turnat în metal. Apoi două picioare subțiri se depărtară, fugă divergentă a doi pești de nacru, și Sengle văzu apa prin unghii.

Ecleziasticul gropar și ondin al binefăcătorului bazin plonjă împreună cu ei. Și plonjă îndelung, ca și cum ar fi vrut să fugă și mai mult de opera sa. Copilul bătrân sufla pe fundul apei ca să facă bule. Gura lui expiră aerul în ritmul diferitelor gesturi, vorbi înspre mâl, cuvintele urcară oscilând și făcură mici explozii, precum borealele cuvinte de azur și de clacă pe care le-a dezghețat Pantragruel. Bolborosi cuvinte abstracte prin contracțiile obrajilor săi bretoni:

— *Barailherez*, căscă el și nu scoase bule, ci se încercui cu mici riduri. *Sreffiadur… huanad… halan.*

Strănută, oftă și respiră[6], jucându-se sub apă. Sengle și Valens se îmbrăcaseră și se așezaseră pe marginea bazinului, cu mâinile împreunate pe genunchi și picioarele mișcând papura, urmărind clătinarea ondulată după reperul cuvintelor vizibile.

— *Dominus vobiscum*… aduse o bulă mare care explodă vesel în fața copiilor.

Iar ecleziasticul reapăru îmbrăcat, la celălalt capăt al bazinului, după niște stânci, își puse pălăria neagră și dispăru alunecând prin tămâierea aburului, precum lebăda de argint a minei, înnegrită până la arsură de vaporii sulfuroși.

6 Cuvintele bretone rostite de preot înseamnă tocmai „căscat“, „strănut“, „oftat“ și „răsuflare“.

VII

CÂNTATUL COCOȘULUI

Scularea, soldat.
Scularea, soldat.
Repejor.
De nu vrei să te scoli,
Dă-te bolnav…
Scularea, soldat…

Ultima trompetă îl alunga pe Sengle din bazinul lui Lethe. Știm oare dacă nu cumva morții își petrec timpul – sau *Timpul* – amintindu-și, regresând în disoluția organică până la sufletul lor primordial de piatră; și dacă nu este foarte neplăcut pentru ei să fie treziți (uitarea nocturnă fiind, în primul rând, *o altă* amintire) când începe ziua Veșniciei? Mai ales când aceasta le poruncește să împlinească diversele corvezi ale infernului.

Amintirea lui Valens rămânea în termele minei. Dacă omul despărțit de trecutul său printr-o disoluție a continuității s-ar întoarce, tăiat în două longitudinal de roata în mișcare a unui tren, am fi îngroziți de rana mare și roșie. Mai bine să rămână întins pe spate: cel puțin, moartea sa preschimbă zăpada în purpură; și poate muri gol, eliberat de livrelele zilei.

De nu vrei să te scoli…

Dar Sengle nu era culcat deloc, întors din gardă, așezat în post. E ora două.

Trebuie să se scoale, măcar de pe scaun. S-a dat *alerta* și se face instrucție de noapte. I se ordonă să-i trezească pe sergenți și să expedieze plantoanele să sune la ușile ofițerilor.

Aleargă prin camere, cu cureluşa chipiului pe bărbie, supraîncărcat de cartuşiere şi curele, exagerat de militar: „Sergent cutare, scularea!“ şi-i îmbrânceşte, dominând degringolada lor, prin camerele pline de bombăneli, înspre curte.

O masă sonoră şi lucitoare, extraordinar de ursuză şi de zburlită, cântând pe o voce sacadată, îşi târî copitele de boi şi tălăngile de la gât; ai fi zis că-i un bizon cu o cratiţă legată de coadă, care ar fi zdrăngănit maiestuos în urmă-i.

Şi cu toţii coborâră spre oraş, trecând de poartă ca de un ghişeu de plată.

Întregul regiment plecase: era cea mai decorativă dezbrăcare.

CARTEA A III-A

VISUL CIANIC

Chiar ceva dătător de moarte
de vor bea, nu-i va vătăma.

Evanghelia

I

O, DREPT, SUBTIL

Sengle își vizitase odată un prieten în spital. Erau valuri de dune albe – și același lucru, dacă ai cerceta, prin capătul gros al lornietei, un borcan, pe o masă centrală, plin cu vată hidrofugă. Figurile albe nu erau delimitate de acest alb și nu exista altă culoare vie decât bustul fondatorului, din bronz verde.

Genunchi care se întorceau agitau marea.

Și se părea că peștera ciupercilor albe fusese părăsită de foarte multă vreme, judecând după liniștea biletelor de la capătul firelor lor.

Îți dădeai seama că bolnavii erau foarte murdari, spălați numai de propria lor sudoare, dar iodoformul, așa cum face luna cu norii, înghițea duhorile.

Era salonul amputaților. Este nemaipomenit felul în care orice bolnav seamănă cu un amputat, tot sângele i se scurge din obraji spre picioare, reale sau virtuale, sub așternuturile care pentru el pansează, iar pentru ceilalți ascund.

Și apoi se făcu ORA UNU. În jurul acestei ore se trezesc din cloroform operații de dimineață și se auzi un strigăt tânguitor și tot mai puternic, înfiorătoare sirenă de vapor cu aburi.

Sengle plecă printre grămezile de spumă și șirurile de oameni ieșiți din minți care-i cereau să-i ucidă. Dar nu erau amputații pe care Sindbad, în carcera marină, îi dobora cu oasele propriilor lor membre.

Spitalul militar este cea mai veselă dintre clădirile militare, pentru că înăuntru se găsesc foarte puține uniforme.

Infirmierii sunt civili – când ospiciul este mixt –, iar doctorii militari au pudoarea – unii – de a veni în ținută de medici.

Surorile și medicii trăiesc în negru, cu puțin alb, iar bolnavii vegetează în cenușiu.

Spitalul se deschise în fața lui Sengle plin de cenușiul cu pete pe care călărești în tămâierea unui fumoar de opiu.

Iar caporalul infirmier, în fața ghișeului de primire, făcu stânga împrejur și luă cu dânsul toată armata.

II

PITAGORA

Sengle își părăsi uniforma de infirmerie, care nu era decât o uniformă de soldat cu galoane galbene, și își obloji ridicolul culorilor sângerii cu sandarac cenușiu.

Și nimeni nu-i dădu mai multă atenție decât unui internat oarecare, până când se culcă.

Infirmierul civil îi înmână un termometru, un frumos termometru de spital, cu punct maxim, făcut dintr-un tub foarte gros cu un rezervor foarte subțire de unde mercurul nu putea coborî înapoi. Și Sengle își aminti de o încercare a lui Nososcome. Întins pe spate, puse termometrul invers la subsuoara stângă, tubul încălzit se dilată, și nu, ca de obicei, mercurul din rezervor, care se scufundă în puțul său capilar aproape până la fund. Sengle, știind că-i periculos să prezinți paradoxuri vulgului, ridică termometrul, iar infirmierul veni după opt minute.

— Patruzeci și trei, spuse acesta.

Iar Sengle, îngrozit că-și dezvăluise trucul reușindu-l până la neverosimil, nu putu să răcnească la el că se înșeală. Celălalt se uită la lumina ferestrei:

— Ba e corect, patru zeci de grade și trei zecimi.

Sengle își repetă cifra și le privi pe surorile adunate în jurul patului, vorbind despre rugăciuni; iar infirmierul se întreba dacă nu era nevoie de ventuze scarificate, pentru ca, în caz de deces, medicul să fie mulțumit. Înghiți cafeina pe care o adusese cu el, până leșină; pulsul îi deveni foarte

rapid; iar Nososcome, care veni să-l examineze, notă că ochii lui erau ca de sticlă.

Lui Sengle i se părea că fereastra din fața lui era mult mai aproape…

III

AZUR ÎL DEZLEAGĂ PE AZOR

Vederea sticloasă preceda cu doi metri ochii lui Sengle, ca un lornion construit pentru optica protuberantă a anurelor sau marea umbră plată care oscilează în fața cailor de la trăsurile publice, alungată de focul felinarelor. Apoi diverse lumini bătură darabana în cele patru geamuri și se întinse o formă colorată și delimitată. Pe ecranul alb al tuturor paturilor, pe grătarul verde al cadrelor paralele, silueta unui soldat culcat, precum căderea unui soldățel de lemn, se preciză o dată cu îmbrăcămintea sa. Capul scalpat și bocancii țepeni se ondulau prea alb sau prea negri pentru amintirea durabilă a suferindului de halucinații; și, asemenea felinarelor verde și roșu de la tribord și babord, lucea pata geamănă de vopsea grea, bazică și acidică, a vestonului albastru și a pantalonilor stacojii, închisă pe trupul culcat cu o centură verticală.

Ființa albastră și roșie tremură ca un orizont de mare sub un vânt pieziș; și continuă să se frigă pe grătarul paturilor verzi. Și deodată torsul și pântecul său se umflară oribil, iar el se convulsionă cum se obișnuiește pe un grătar. Brațele-i albastre și picioarele roșii, ridicate în curbura celor două coarne ale semilunii, se împleteau reciproc în ramificațiile de degete umflate la mâini și deodată goale la picioare; și imaginea fu mult prea regulată ca să rămână umană.

Roșul și albastrul, la început informe ca blazonul orașului, căpătară semnificațiile ermetice ale planșelor de anatomie. Și Sengle studie, așa cum detaliezi lucrurile sub efectul febrei, schema de pe marea foaie albă sau

mostra dintre lamele monumentale a două inimi, arterială și venoasă, arborând culorile heraldice ale analizei, și, precum două caracatițe care se tatonează cu tentaculele, confundând, la capătul curbei simetrice a frunzișului visceral, sângele și cerul venulelor și arteriolelor lor.

Cele două emailuri luminoase mâncară îngrăditura centurii negre, așa cum fondul unui peisaj mănâncă și dantelează orice trece prin fața dinților grânelor galbene și verzi; se îmbucară ca o sutură craniană și totul se strivi într-un violet devenit repede albastru, apoi negru.

Inima lui Sengle bătea cu o intensitate și o frecvență sonore, cafeina fiind complet absorbită, care-l treziră din vis ca ora matinală a unui ceasornic.

Și apoi visă alte inimi anatomizate, inimi de gasteropode separate, în mijlocul unor vase lungi, ca bulbii de cauciuc ai injectoarelor; inimi de crocodili egipteni, îmbălsămate în vase de lut, în timp ce animalul rătăcea în spatele ultimelor convulsii ale maxilarelor sale. Văzu un crocodil foarte frumos, gri-verzui ca toți crocodilii, dar cu gheare cianice de albastrul convențional din reveriile precedente, partea de deasupra a labelor umflată de edeme albastre, și tot albastre pleoapa superioară și părțile sexuale. Și știu, așa cum se știe în știința cea mai imediată a viselor, că acest azur admirabil era apanajul ființei cu un singur ventricul.

Rememorând ontogenii, văzu fetuși conservați, așezați pe umflătura, asemănătoare cu un coș de pescuit, a vaselor de cristal, inima schematică în pieptul lor transparent; și nou-născuți morți înainte de a doua săptămână, a căror inimă, ca și a fetușilor, avea auriculele unite prin persistența orificiului botal. Și, în ciuda alcoolului dizolvant, își amintea umbra albăstrie, ca de kohl, de pe pulpa degetelor lor, de pe sex și de pe pleoapa superioară.

Sub efectul cafeinei, limba îi era albă și foșnitoare ca un drum acoperit de zăpadă proaspătă.

Mâna pusă pe inimă asculta freamătul catar; mâna-i era rece pe pieptul umed, picioarele golite de sânge; și visa că sufla zăpada de pe partea de deasupra a degetelor sale albastre.

Rătăci sub lună pe câmpiile înzăpezite; se refugie la Nososcome, la picioarele înaltei statui a lui Marsias, în fața șemineului acoperit de praf;

Nososcome, care părea nebun, băga monede de argint într-o pușculiță de sticlă de formă filosofică în care bolboroseau bule și străluceau vapori acizi. Prin aburi, lumina verzui o mică lampă, sub un trepied. Într-un trepied se răceau albeți poliedrice; iar Sengle, mergând disperat spre sinucidere și cristalele de azotat de argint, absorbi, așa cum mănânci zahăr, piatra infernală; albastrul cianic iradie dinspre stomac spre epidermă ca un soare negru spre circumferința cerului; picioarele lui reci și mâinile reci arborară azurul heraldic; și ochi în sexul său albastru fardul interior al pleoapei sale superioare.

Absorbția strămoșului mineral îl apropia de înaintașul cu un singur ventricul, cel puțin prin semnele expuse vederii celorlalți; și, cum ochii lui erau ca de sticlă după cum spunea termometrul, un cadavru aparent în veșmântul său cianic, crezu cu fermitate că se întorcea la sânul mamei, iar inima sa geamănă deveni un monstru prin comunicarea dintre auricule și sângele exclusiv albastru începu să-i umfle extremitățile corpului.

IV

HEMERALOPII

Sengle primi o permisie „de convalescență“ de cincisprezece zile, ca să meargă la Paris. Și, redevenit soldățelul albastru și roșu, ieși, traversând tot orașul, spre gară.

Se întâlni cu mai mulți ofițeri pe care omise să-i salute, dar care nu-l chemară. Și, de altfel, pentru a-și dovedi sieși bunăvoința de supunere militară, la șase pași înainte și șase pași după, ridică mâna regulamentar *înspre*:

Doi poștași;

Șapte școlari;

Un încasator;

Un conducător de omnibuz care se plimba, în mare ținută de serviciu, printr-un parc. Cum pe acolo se învârteau și mai mulți bicicliști, cu bicicletele sprijinite de rondurile de flori, căută, bineînțeles, stația omnibuzului.

Îl salută pe unul dintre cicliști, deoarece purta, în stânga, insigna mică și oribilă, răsucită toată, a unui club.

Intră în catedrală, căutându-l pe paracliser, ca să-l onoreze în genunchi. Se smeri apoi, la întâmplare în calea sa, în fața:

Drapelului de zinc al unei spălătorii;

Unui măscărici de pe firma unei prăvălii;

Mai multor comisionari, din cauza insignei pe care o purtau;

Unui ajutor de bucătar, gândindu-se că poate era un gradat, deși ascundea asta sub similitudinea hainelor de lucru și a corvezilor.

Și, o dată cu noaptea, când ocaziile de a saluta deveneau mai puțin onorabile, se apropie de luminile mobile ale gării.

Pe bulevard, întâlni un grup de soldați schimonosiți de gesturi bizare. Nu erau bețivi, care, precum cursurile de apă în formă de semne ale infinitului, sunt trimiși de la un pârâu la altul și urmează foarte exact, în zig-zagurile lor, legile refracției. Acești soldați pipăiau zidurile pe lângă care treceau, până la izbirea dureroasă de primul trecător sau hurducătura căderii de pe trotuar. Și păreau niște orbi care se ghidează unii pe alții spre șanțuri, Brueghel întruchipat.

Sengle auzi frânturi de fraze și recunoscu plângerile lor:

— N-o să găsim în veci spitalul. De trei ori am înconjurat orașul. Spitalul s-a dărâmat. Ca anul trecut, când doctorul n-a mai găsit decât pereții la vizita de seară, căci, în neglijența lui, nu-i prevenise pe geniști. Acoperișul s-a prăbușit peste bolnavii de tifos, care au fost evacuați pe coridoarele unei case de nașteri. Ba unul chiar s-a însănătoșit. Va să zică spitalele se dărâmă în fiecare an, în orașul ăsta, din neatenția medicului militar?

Și porniră iar, pipăind, într-un al patrulea circuit.

Sengle le înțelese halucinația citindu-le matricula. La o mică garnizoană învecinată, pe o înălțime, se înmulțeau cazurile de cecitate nocturnă, din cauza altitudinii. Medicul militar, trecând la vizita de dimineață, îi expedia de urgență la spital, dar se aștepta să se formeze un convoi, care era trimis fără ghid după supa de seară. Ajunși în orașul spitalului după apus, cum amauroza lor nu înțelegea luminile artificiale, amărâții se împleticeau într-o beznă absolută. Lumea se obișnuise cu ei. Iată de ce ofițerii nu fuseseră scandalizați de lipsa de etichetă militară a lui Sengle.

Fie ca acest capitol să facă înțeles mulțimii, marea hemeralopă, care nu știe să vadă decât la lumini cunoscute, că alții pot s-o privească drept o excepție morbidă și să calculeze ascensiunile drepte și declinurile unei nopți

care pentru ea este lipsită de astre; să o facă să ierte ceea ce va găsi, în această carte, sacrileg față de idolii ei, căci, în rezumat, afirmăm următoarele: că nu se întâmplă zilnic să se dărâme spitalele militare din neglijența medicilor; că este posibil ca faptul să fie chiar destul de rar; că de mai mulți ani nu s-a întâmplat; că a fost, poate, un fapt izolat; că, în ciuda autenticității lui (a se vedea anumite ziare din vara lui 89), avem blândețea de a-l descrie doar ca halucinatoriu…

Sengle, preocupat de cuvântul Evangheliei, se gândi mai întâi să caute un șanț sau o vitrină în care orbii temporari să cadă; dar, de teamă să nu piardă trenul, se mulțumi să le spună:

— Eu sunt generalul; încercați să luați o postură militară.

V

… PE CĂLUȚUL MEU CENUȘIU

Acasă, Sengle primi de la locotenentul Vensuet această proză și o scrisoare în care îl ruga să o prezinte la *Iodure de Navarre*[7]:

AMBRA

„Cimodocea, sora mea, de vreme ce Poseidon nu vrea să oprească, cu lancea-i tricuspidă, insula rătăcitoare pe care sunt prizonieră, strecor pentru tine acest papirus într-o amforă pecetluită pe care o va ridica aripa mării când va veni, după obicei, să răscolească broaștele țestoase care-și depun și eclozează ouăle sub soarele de șapte ori arzător închis dimpreună cu mine în aceasta îngrădire de sticlă întunecată.

M-ai uitat, soră, din ziua când tatăl nostru Nereu – după ce ne-a descoperit înlănțuite și cerând una de la alta ceea ce ne pot da numai acei bărbați care despică sânul violet al mării cu corăbiile lor negre (iar cele două buze ale rănii palpită ca niște aripi), atârnă laptele umflat al pânzelor de catargele lor rigide și însămânțează brazda valurilor cu lopeți de vânturat grăunțele – ne-a amenințat mai întâi că ne va smulge una de la cealaltă cu tridentul său, ca sufletul limneelor din cochilia lor spiralată, deși noi nu eram unite decât prin suflul fluid al mării, te-a azvârlit în abis și a făcut să răsară sub mine această insulă nouă care m-a prins ca o plasă pe suprafața fluviului Ocean, din care se ridică parapete de sticlă și care, în cursa-i nesfârșită, dă naștere unui vârtej circular mai primejdios decât Scylla și Charybda? Vei mai culege oare din albia fluviului Ocean, după

drăgostelile monstruoaselor physetere, giuvaerele lăsate de ele mării drept plată pentru mijlocirea sa, lingourile de ambră, mai prețioasă ca aurul, deoarece plutește și se impregnează neîncetat de razele de lumină, până ajunge să semene cu o cenușă gri; care geme precum sulful când o luăm în mâinile noastre verzi-albăstrui, iar în zilele cu furtună lucește fără să ardă, într-un mănunchi de zece mii de scântei?

Nu-l voi mai vedea pe tatăl meu Nereu, căci mânia lui este veșnică, nici pe tine, Cimodocea; și, chiar dacă am luat cu mine zgomotul formelor mării într-o cochilie care-i gura ei nemișcată, știu că marea s-a schimbat și nu-mi mai vorbește cu murmurul ei grav, căci alunecă fără să se reverse de-a lungul insulei de sticlă lubrică, care se învârtește ca un vas în mâinile iscusitului olar și înaintează puțin rotindu-se, precum soarele deasupra noastră, căruia-i este oglindire, se îndreaptă încet spre valurile apusene unde se află coloanele lui Herakles.

Insula se îndreaptă încet spre valul apusean, fără să aibă nevoie de cârmaci, căci plasticitatea mării o ferește de a se izbi de stâncile și sămânța insulelor ce li se zice Diseminate.

În noaptea aceasta Phoebe s-a ridicat cu cele trei coarne ale sale, dar n-am văzut-o, din pricina înălțimii zidurilor. O rază lungă s-a scufundat drept în marea invizibilă și o licărire slabă a urcat înapoi, la marginea insulei. Și, ca un dans lejer și circular în jurul unui crater, am văzut formele dezgolite și formele înveșmântate ale preoteselor lui Hecate, care s-au învârtit de trei ori în jurul parapetelor, în sensul invers rotației imprimate de cercul mării. Insula s-a oprit o clipă sub cerul străpuns și o lumină roșie a fumegat dinspre marginile ei. O lumină mai roșie i-a răspuns din vârful unei obeliscolicnii îndepărtate.

Această obeliscolicnie ne-a oprit, fără îndoială, cursa, căci ea are forma unui gest, a unei comenzi și-mi aduce aminte de catargele de pe corăbiile oamenilor, așa cum cochilia care-i gura mării îmi aduce aminte de urma cu care chila ovală a vaselor înseamnă pântecul vânăt al Surâzătoarei.

Văzând aceasta, am urlat ca o cățea către Phoebe și-am alergat rătăcind pe toată insula, până la mormântul lui Micromegas.

Uriașul străbate toată insula, întins în sicriul său de fier, iar capu-i stă sub Ursa Mare. Și merge încet spre apus dimpreună cu insula întreagă, formând cu polii o cruce; duce toată insula și pe mine o dată cu ea spre dubla coloană a lui Herakles și îl iubesc pe uriașul mort de către care și pe care e scris cu litere ionice că este uimitor să vezi că acest corp măreț încape, culcat, pe o mică insulă.

N-am putut să-l însuflețesc pe Micromegas, nici să mă alătur horei cotinoctiene a fecioarelor în jurul îngrădirii.

În toate nopțile stau goală, în picioare, lângă zidul de sticlă și-mi privesc imaginea lipită de mine, în picioare în marea lichidă.

Pe zid există o inscripție, cum că, pentru acela care-și sărută pătimaș Dublul prin sticlă, sticla prinde viață într-un punct și devine sex, iar ființa și imaginea se iubesc prin zid, fie prin voința nemuritorilor, fie prin artificiul unui om savant care a construit mașini asemănătoare ființelor vii și care se mișcă, oscilând după valuri și librația insulei, de cealaltă parte a sticlei.

Norii au plouat toată ziua, iar apa trece prin insulă pentru a se alătura mării subterane. Insula și-a reluat cursa spre valul apusean și nu văd soarele, înecat în spatele dublei coloane a lui Herakles, ci un curcubeu susținut la cele două capete de două capiteluri îndepărtate.

Cântecele noastre de sirene spuneau că acela care trece cu barca pe sub curcubeu își schimbă sexul: mă voi întoarce diseară spre zidul de sticlă.“

. . . .

Cimodocea, atârnată, ca un păianjen marin, de părul său de byssus *între cele două coloane ale lui Herakles, privește înaintarea insulei mișcătoare de cristal întunecat. O formă albă licărește în fundal, iar unghii zgârie argintul terestru al sticlei de cealaltă parte a oglinzii. Apoi o stea albă se aprinde și o crăpătură ovală apare în zid; forma albă se face vizibilă o dată cu sângele, născut din dintele de sticlă, care o acoperă de la pântec până la purpura unghiilor.*

Marea suflă pe rană, umplând vasul insulei care, când deja trecuse de cei doi piloni, se balansează înapoi; iar apa și aerul amestecate țâșnesc

până la curcubeul care împroașcă printr-o gaură asemănătoare cu eventul unui physeter.

Și Cimodocea culege, plutind pe apă, trupul alb și purpuriu, ca o cădelniță cu spermă de balenă.

— Proză de ofițer, spuse Sengle aruncând manuscrisul în șemineu, înarmat cu un chibrit, căci nu era iarnă.

7 Deformare a titlului revistei *Mercure de France*, la care Jarry a colaborat.

CARTEA A IV-A

CARTEA LUI DRICARPE

„Să vedem dară ce povești vrei să-mi spui.“

DON QUIJOTE

I

JOCURI DE ȘCOLAR

Curtea marțială. Sengle, cu buzele rase, coborât din celulă, își strânge revolverul cu mâna încă înmănușată în albastru, în ciuda spălăturilor, în buzunarul de sus al mantalei sale regulamentare. Brațul drept al deținutului este prins în teaca unei mâneci negre. Mai sunt mulți alți deținuți cu buzele rase și mânecă neagră și par niște școlari de demult în uniformele lor în două culori.

Se derulează formalitățile militare și pledoariile apărării, de dragul formei, cu Africa și târnăcopul la capăt, îndeosebi pedepse mai lungi pentru evadările cele mai riscante.

Liber, Sengle nimerea centrul țintei, cu pistolul de tir, de șapte ori la rând, la comandă. Neîndemânatic e numai cu pușca militară. Unu, doi, trei, patru, cinci, a câștigat cinci cartoane de prăjituri cu migdale la *jeu de massacre*; cinci dintre cele mai împopoțonate figurine s-au răsturnat din trăsură. Șase. În ciuda tradiției faptelor diverse, Sengle n-a păstrat nimic pentru sine. Prin tămâia premergătoare, lovește mulțimea intermediară cu un zgomot flasc.

În fumul împrăștiat, lampa încă se leagănă, iar Sengle, murdărit, își șterge pântecul și pieptul cu batista.

II

PATAFIZICĂ

Sengle se crezuse, prin influența experimentată asupra habitusului unor obiecte mărunte, îndreptățit să deducă supunerea probabilă a lumii. Dacă nu este adevărat că o vibrație a aripii unei muște „face o cocoașă pe partea cealaltă a lumii“[8], pentru că nu există cealaltă parte a infinitului sau, poate, pentru că mișcările se transmit cartezian în inele (este limpede dovedit că astrele descriu elipse sau cel puțin spirale eliptice cu circuit scurt și că un om, în deșert, crezând că merge drept, merge spre stânga și că nu există multe comete); este evident că o mică mișcare iradiază în deplasări de exteriori considerabili și că prăbușirea reciprocă a lumii nu este capabilă să miște, astfel încât să-i dea conștiință, o trestie; căci respectiva trestie, prinsă în retragerea, care nu este niciodată o fugă, a împrejurimilor, ar rămâne în rândul și rangul ei și ar constata că raporturile ei, după diversele forme de gândire, cu aceste împrejurimi au rămas permanente.

Nososcome atârnase sub un glob un pai orizontal de un fir de mătase și verificase dacă apropierea unei călduri animale nu deplasa aerul închis destul pentru o librație. Sengle, la o distanță de câțiva metri, obținea declinări cu o privire nu prea lungă.

Sengle jucă zaruri într-o zi, într-un bar, cu Severus Altmensch, primul la cincisprezece. Dădu de trei ori cinci, cinci și cinci. Și îi făcu plăcere să-i anunțe lui Severus punctele neverosimile pe care le percepea învârtindu-se, înainte să iasă din întunericul cornetului. Iar a doua oară, deja puțin beat de la absint și cocktailuri, aruncă cinci, patru… Burghezismul idiot al lui

Severus rânjea; și ȘASE. Nimeni nu mai jucă zaruri cu dânsul, căci îi jumulea de sume considerabile.

Forța sa, expirată spre Exterior, se întorcea în el aducându-i influxul de combinații matematice. Sengle își construia literaturile, curios și precis echilibrate, dormind câte cincisprezece ore bune, după ce mânca și bea; și ejacula rezultatul într-o scriere de o amărâtă jumătate de oră. Care putea fi anatomizat și atomizat la nesfârșit, fiecare moleculă fiind cristalizată după sistemul masei, cu ierarhii vitalizante, precum celulele unui corp. Unii profesori de filosofie clamează că această similitudine cu producțiile literare înseamnă Capodoperă.

Cât despre viața sa practică, avea deplină încredere, experimentând întotdeauna, dacă nu cumva principiul inducției este fals, dar atunci legile fizice ar fi și ele cu totul false, că nu avea decât să se bizuie pe binevoitoarea întoarcere a Exterioarelor, care aveau să-l trântească și să-l blocheze într-o serie de impasuri de fapte, până avea să apară, de scara interioară a sării, în vârful Piramidei. Iar asta nu-l înșelase niciodată.

Reieșea din aceste raporturi reciproce cu Lucrurile, pe care era obișnuit să le dirijeze cu gândul (dar suntem cu toții în stare de asta și nu este deloc sigur că există vreo diferență, fie și de timp, între gândire, volițiune și faptă, *cf.* Sfânta Treime), că el nu distingea deloc între gândirea și faptele sale, nici între visul și veghea sa; și, perfecționând leibniziana definiție potrivit căreia percepția este o halucinație adevărată, nu vedea de ce să nu spună: halucinația este o percepție falsă sau, mai exact: *slabă* sau, și mai bine: *prevăzută* (*amintită* uneori, ceea ce e totuna). Și credea mai ales că nu există decât halucinații, sau percepții, și că nu există nici nopți, nici zile (în ciuda titlului acestei cărți, și tocmai de aceea l-am ales) și că viața este continuă; dar că nu ne-am da deloc seama că este continuă, și nici măcar că este, fără aceste mișcări de pendulă; și mai întâi verificăm viața după bătăile inimii. Este foarte important să existe mișcări; dar de ideea că diastola este un repaus al sistolei și că aceste mici morți întrețin viața, pe Sengle îl durea în cot, ca și de savantlâcurile autorului ei, cine va fi fost acela.

Lumea nu era decât un imens vapor, cu Sengle la cârmă; și, contrar conceptului hindus al marii Țestoase care poartă universul minim, imaginea

cel mai puțin absurdă era cea a balanței romane, o greutate fabuloasă reflectată (punctul intermediar de sprijin al brațului fiind lentila, deși această supoziție contrazice toate legile opticii) și echilibrată de Sengle. Mai filosofic, iar Sengle, nesocotind mândria un păcat, imagina bucuros această schemă formidabilă, construită acum conform teoriilor formării imaginilor, cu razele încrucișate în același punct ca mai sus, însuși Sengle era cel care se identifica astfel cu imaginea mărită și cu figura imaginară; iar lumea minusculă, întoarsă cu susul în jos de proiecția sosiei sale gigantești pe ecranul celuilalt talger al balanței, se năruia, așa cum se învârte o roată, sub tracțiunea noului macrocosmos.

Oarecum un donquijotism, concepția acestei mari mori de vânt, dar numai imbecilii le mai cunosc numai pentru făina măcinată.

Iar Sengle își dulcinificase sau deificase forța.

8 Citat din *Istoria comică a statelor și imperiilor Lunii*, povestire satirică postumă (1955) de Cyrano de Bergerac.

III

CÂTEVA TRUISME

Știința, spun burghezii, a detronat superstiția: o boală nu mai este cauzată de duhul rău, ci de microbi pe care știm să-i distrugem după reguli cunoscute. Or, se merge de la știința perfectă la concretul demn de La Palisse[9]: căci se spune ceea este vizibil pentru ochii muritori (sunt întotdeauna ochi muritori, așadar vulgari și imperfecți, fie și dacă-i presupunem întăriți de microscoapele savanților; iar organul simțurilor fiind o cauză de eroare, instrumentul științific amplifică simțul în direcția erorii sale).

Doctrina veche spune: boala, răul fizic, tot ce vrem, sunt un episod al luptei veșnice dintre Ahriman și Ormuzd, dintre principiul răului și principiul binelui. Invocarea lui Ormuzd combate cauza răului, și nu acel rău însuși, care este doar un efect, reînnoibil, prin urmare, atâta timp cât subzistă cauza.

În inteligențele superioare, Ormuzd și Ahriman cu greu intră personal în luptă. La ele, răul este învins prin rugăciune. Aidoma și la sufletele simple. Este teoria nu prea nouă a doctorului Mises[10], că nu există nici o diferență între sferă, forma unui corp rudimentar, unde nu sunt dezvoltate nici un fel de protuberanțe (Ormuzd, vom spune aici), unde nu sunt săpate nici un fel de denivelări (Ahriman), și forma unui corp perfect, care este tot sfera, pentru că acest corp va poseda toate protuberanțele și toate adânciturile (dacă este pur, acestea cel puțin în starea de amintire, ceea ce nu se deosebește deloc de ceea ce vulgul numește realitate actuală), va

prezenta așadar o multitudine de reliefuri și de depresiuni, va fi infinit de rugos – ceea ce este, precum se știe, definiția corpului neted, netezimea rezultând din micimea extremă a proeminențelor, care este direct proporțională cu multiplicitatea lor. Aceste inteligențe superioare, în număr mic, se recunosc după diverse detalii fizice. Se poate spune despre ele ceea ce spune Evanghelia: „Chiar ceva dătător de moarte de vor bea, nu-i va vătăma“. În viața practică, burghezii sau oamenii de știință le numesc nebuni sau bolnavi, deoarece burghezul nu este destul de instruit pentru a studia corpul, iar savantul este prea instruit – în histologie cerebrală – pentru a studia sufletul.

Între savant și burghez, aceeași comparație, dacă vrem, ca între spiritul simplu și omul de geniu. Savantul este omul de geniu al analizei (nu uităm spiritul sintetic, cum se spune, al lui Cl. Bernard[11] etc., dar toată știința este mai mult analiză decât literatură, nu-i așa?) fiindcă știe, chiar dacă nu o face, că există o sinteză posibilă. El omite întotdeauna principiul sintezei, care este ceea ce numim Dumnezeu, principiu viu la care ne readuce poate, fără s-o știe, teoria ideilor-forțe. Burghezul nu este capabil să înțeleagă principiul sintezei și îl caută totuși – analizând. Rezultatele sunt identice.

9 Lapalisada își trage numele de la Jacques al II-lea de Chabannes, senior de La Palice (1470-1525), viteaz militar francez în memoria căruia s-a scris un cântec plin de truisme; mai târziu, poetul Bernard de La Monnoye (1641-1728) a scris *Chanson de La Palisse*, caricaturizând această tendință.

10 Gustav Fechner (1801-1887), filosof, fizician și psiholog german care, sub pseudonimul Dr. Mises, a publicat în 1825 lucrarea *Anatomie comparată a îngerilor*, în care susținea că îngerii sunt ființe sferice, sfera fiind forma geometrică perfectă.

11 Claude Barnard (1813-1878), medic francez, întemeietorul medicinei experimentale.

IV

ARGINTUL BĂLȚILOR

Asemeni unui plop clopotnița se-arată.
În vârful ei stă Sfânta, în aur veșmântată,
Roză a vânturilor melancolică, are
Alături pe Fiica-i, Relicve sub picioare.

Sengle fusese dus, de mic copil, în acest pelerinaj al Sfintei Ana și păstra mai multe amintiri.

Mai întâi, era cea mai lungă călătorie pe calea ferată pe care o făcuse vreodată, cu atât mai lungă cu cât avea mereu rău de mare pe calea ferată.

Apoi, se ajungea în cercuri sacre de piatră cenușie și toată lumea urca în genunchi niște trepte dureroase, până în vârful unui triunghi de granit; iar el se juca în picioare printre oameni, fiindcă era un copil mic.

Și la poalele scărilor, pe un drum drept, erau șanțuri cu bălți și broaște albastre, iar lui Sengle îi plăceau mult bălțile, fiindcă nu știi niciodată ce viețuitoare poți găsi în ele, nici, din pricina uscăciunii solare, dacă vei mai găsi bălți sau aceleași bălți și crezi întotdeauna că le-ai visat.

Prima impresie de dragoste a lui Sengle fu față de valurile ce fugeau din calea sa.

Apă mai era, dar fără ierburi și animale, și în cele trei bazine de piatră ale fântânii. Niște bătrâne ofereau și lăudau boluri cu apă miraculoasă și ți le aruncau pe călcâie și bodogăneau când treceai pe lângă ele fără să te oprești. Una, pe care el refuzase s-o miluiască, îi spuse:

— Să te binecuvânteze bunul Dumnezeu, să te binecuvânteze bunul Dumnezeu, cu paiu-n cur și foc pe dinăuntru.

Lui Sengle i se cumpără, de la una dintre aceste bătrâne, un mic inel de argint care se toci încet pe degetul său, până la dispariție.

Cunoscu bazilica iluminată toată noaptea ca un brasero al parvisului și fu cuminecătură pentru gura roșie a marelui portal.

Se extazie în fața costumelor și frumuseții *grecești* ale fetelor și râse puțin că fiii celor mai bogați fermieri puteau fi distinși prin pantalonii trași mai până sub brațe și prin scrobeala mai scurtă a bluzelor.

Și-o închipui pe Sfânta Ana ca pe un astru dublu, soare și lună, făcând frânghii uscate din spuma filamentoasă a vijeliilor și curățând marea de negii mișcători și vâscoși; și trimițând un asemenea frig asupra morilor incendiate, încât îngheață până și flacăra.

Nu văzu niciodată pietrele de la Carnac[12]; ci că picioarele podului de la Auray erau din granit triunghiular; și le arătă mutelor[13] cuvintele sale, iar ele îi răspunseră, deși surde, cu o voce matematică; și un surdo-mut, care nu-l privi, nici nu-i răspunse, scutură felinarul care-i atârna în mână deasupra celor treizeci de schelete de sub o trapă[14].

Prin crengi de iarbă-neagră văd pubis de menhire,
Mă duce surdo-mutul pentr-un bacșiș curat
Și-n jurul gropii-n care zac oasele martire
Rotește felinarul, de-o sfoară atârnat.

Pe valurile roșii, din cornu-i vântul sună,
Licorna mării umblă pe landă unduit,
Osificate spectre, prin umbra lor de lună,
Cu-al lor oțel hermina și jderul au gonit.

Lâng-un stejar cu formă umană, ea râdea
Mâncând din zbârnâitul de cărăbuși, și-ndată
Pe-o stâncă se-aricește bretona cucuvea.

Pășind, hoinarul scrie pe umbra-i aruncată.
Și pân’ ce miezul nopții ceru-nstelat să-l dea,
Sub zbor de aripi, piatra a prins ora să bată[15].

Și fu dus înapoi pe jos până la gară, pe un drum matinal cu grozamă, pătat de semilunile micilor scorpioni negri.

Nu se mai întoarse nicicând la Sfânta Ana, dar trecu, cu trenul, de mai multe ori prin fața pancartei albe cu albastru care indica burgul. Noaptea, la

o distanță înainte și o distanță după, burgul îl chemă cu zgomotul de mare al unui peren sunet de clopote; ziua, ridicau degetele înspre dânsul o mulțime de mici tise, întru totul asemănătoare, prin verga curbată în sus, cu o pădure de sfeșnice cu șapte brațe din templul de la Ierusalim.

Și își amintea de o sumedenie de lucruri pe care le văzuse la Sfânta Ana și care nu existaseră niciodată, de pildă, o Moarte printre Sfinții Prunci Neprihăniți, cu capul în formă de măciucă de sălbatic, cu care purta lungi pugilate în vis, într-un inexistent cavou al bazilicii.

Și Sfânta Ana era cât se poate de plăcută, simțurilor și sufletului, din cel mai îndepărtat trecut al lui Sengle.

Sengle o alese așadar pe Sfânta Ana ca mijlocitor al său cu Exteriorul și sinteză a întregii sale forțe răspândite ca saxifraga prin interstițiile pietrelor militare. Și alcătui această sinteză printr-o invocare perpetuă conformă sieși și riturilor.

Când o socoti suficientă, se hotărî să facă o probă convingătoare, pentru a-și da seama dacă arma era pregătită.

12 Ansamblu megalitic din Franța, întins pe mai mulți kilometri.

13 La mănăstirea din Auray exista o școală pentru surdo-muți.

14 Rămășițele unor insurgenți regaliști francezi, uciși de trupele revoluționare în 1795 și considerați martiri.

15. În Nadja de André Breton (traducere de Bogdan Ghiu, Polirom, 2013, pp. 59-60), eroina citește acest poem care, „departe de a o șoca […] pare a o emoționa puternic. […] (Cu groază, închizând cartea:) «O, asta e moartea!»“.

V

ÎN TIMPUL LĂMPILOR

La ora patru și jumătate, o soră venea să spună rugăciunea în saloane, iar înainte de cinci se lua cina. Sengle se ducea să-i înfățișeze surorii trei farfurii groase, pentru supă, aripa de pui și mărul copt, cobora la cantină să cumpere o „bilă de ciocolată“, îi plătea infirmierului vinul care-i era interzis, iar ultimele șase sferturi de oră, când le era permis să joace cărți sau să citească, se scurgeau monotone în cele două lămpi cu ulei pe care și le disputau centrul dublu și cele două capete ale mesei lungi.

Nimeni nu îndrăznea să rămână în picioare după ora șapte, din ziua când un sergent intră la șapte fix în salonul febrililor, Sengle abia având timp să se vâre îmbrăcat sub așternut, și notă pentru patru zile de arest, sus, la deținuți, numele celor care nu se culcaseră și avuseseră naivitatea să-și lase fișele la capul patului.

La ora opt, orice șoaptă de la un pat la altul se stinse, la reclamațiile celor grav bolnavi, și nu exista caz de om treaz în salonul cel mare; iar Sengle nu putuse niciodată să redeschidă ochii înainte de răcoarea primelor ore ale dimineții, căzută dintr-un vasistas al ferestrei sale înalte.

Noaptea, nu exista alt rond decât pașii vătuiți ai bătrânei surori, care le dădea să bea ultimilor sosiți, pe care-i socotea cel mai grav bolnavi. Și Sengle îi știa din auzite.

Crezu că nu poate cere nimic mai dificil, ca încercare pentru Ocrotitoarea Sa, decât o trezire bruscă, în noaptea aceea, la ora zece.

VI

DRICARPE

Dricarpe era un fost cârciumar – hm? spuse medicul militar. Se lăuda că fusese arestat numai o dată pentru escrocherie, care consta în anunțarea titlurilor dintr-un ziar, care nu existau; și că duminica venea să-l viziteze un văr care fusese frizer la Capetele-de-Vite[16]. Mișcările brațelor îi erau încrucișate, ca ale unui valet de la cărțile de joc, iar fața, în formă de inimă; respirația caldă și împuțită, ochii mereu închiși, confundându-și genele cu tuleiele obrajilor blonzi. Mâini de orb sau de modelator, degete de cocoșat sau de hoț de buzunare. Cu plescăitorii papuci de spital, umbla ca bufnițele și codoșii de noapte. Dădu dovadă de o mare evlavie ca să intre în grațiile surorii, iar dimineața făcu paturile tuturor bolnavilor, ca să primească mai multă mâncare; în mod contradictoriu, o împroșcă și o îngrozi cu înjurături neașteptate. Fumă cu frenezie, de parcă și-ar fi rășpăluit laringele; oricum scuipa sânge și mucozități imunde pe care Carlyle le-a desemnat numind excrementele păsărilor pufoase cu care semăna Dricarpe: *owl-dropings*. Părea uluit de mărimea saloanelor și de libertatea interioară absurdă, de vreme ce era închisă după gratii. Una peste alta, temător de zgomote și lumini și curajos împotriva supravegherii ca unul pentru care circumstanțele ar fi făcut ideea de închisoare aproape înnăscută.

16 În argoul francez, militari condamnați la munci publice, cărora li se permitea să poarte barbă, dar aveau capetele rase.

VII

CAI DE LEMN

Așa cum Don Quijote, călare pe mârțoaga-i împiedicată în pădurea vrăjită, fugea de izbiturile invizibile ale ciocanului spre poveștile fără sens ale lui Sancho, Sengle și Dricarpe, pe paturile lor învecinate, ascultau și povesteau, iar în capetele lor se auzeau zgomote de bătăi în sicrie închise, sau, prin crăpăturile ușilor, spre lumină. Și li se părea firesc să ajungă la istorii despre închisori, căci știm atât de bine să fim *altceva* decât fabula auzită, încât astfel ei erau liberi prin comparație, cuvintele lor azvârlind afară zăvoarele. Povestea lui Sancho se întrerupea în explozii de frică burlescă; plămânii lui Dricarpe se prăbușeau și curgeau sub formă de puroi în vorbele sale și el făcea opriri scrâșnitoare ca să pună scuipătoarele la loc. Astfel călăreau ei pe deasupra platanilor și chiparoșilor din parc.

VIII

CERȘETORI ȘI ÎNCHISORI

Dricarpe spuse:

— Vreau să vă spun mai întâi o poveste despre cerșetori. Doi cerșetori se întâlnesc pe strada Rivoli: „Hai, mergem la cărbunar să bem un păhărel“. Asta îi spune un orb unui paralitic care tremură. Câte un sfert de vin. Paraliticul îl pune pe orb să-i citească ziarul și-i zice: „În sănătatea ta“.

Se întrerupse ca să scuipe îndelung, cu convulsii, și începu, parcă urmând niște note, altă poveste.

— O cerșetoare cu patalama își luase copilul cu dânsa peste zi. S-a îmbătat cu alte cerșetoare. Se-ntâlnește cu un cerșetor care vindea flori. El îi oferă de băut. Și ea lui. Mai multe pahare. La urmă, se făcuse nouă seara. La ora nouă, cum nu mai aveau bani nici ea, nici vânzătorul de flori, el îi spune: „Împrumută-mi copilul ca să cerșesc bani de băutură“. Iată-l plecat cu copilul pe la terase, iar ea în urma lui. El profită că e beată, dispare cu copilul și scot amândoi un câștig între opt și nouă franci. Se duce cu copilul la o crâșmă unde erau și târfe. Pentru că-l cunoșteau și văzând copilașul, ele îi oferă puțin lapte și prăjituri. El bea câteva pahare și pleacă împreună cu copilul să doarmă la un hotel de pe strada Simon Lefranc, îl bagă pe micuț în pat și, beat, se culcă pe covor, ca să nu fie acuzat de viol. Trezindu-se a doua zi dimineața fără nici un sfanț, merge cu copilul pe Champs-Élysées, înspre amiază, ca să cerșească bani pentru masa de prânz. Se duce să adune flori vechi de la Madeleine, ca să le vândă. Ia prânzul și se duce să bea un pahar la domnul Rabus. I se spune că a venit mama, el dă peste gât paharul

și lasă copilul într-un colț. Dar ce-a făcut mama la secție: plânsete că i l-a furat etc. Pe urmă vine și-l găsește la cârciumă.

Scuipă iar și-i zise lui Sengle:

— O să vă spun despre fetele cerșetoare. Părinții le trimit, ca și pe băieței, de la șase până la optsprezece ani, chipurile să vândă ace, creioane, șireturi dintr-un coș, în principal în jurul marilor magazine, Louvre, Bon-Marché. Sunt forțați să le aducă părinților o sumă anume, între 2 și 6 franci; dar, în loc să vândă, fac trotuarul. Și părinții sunt oarecum de vină, pentru că-i taxează pe copii, nu fac nimic și îi bat. O să vă spun în altă zi despre cerșetorii care-și închiriază copiii… femei ce au căsnicii proaste cu soții lor, cea mai josnică speță de prostituție. Unele au copii și beau între ele, chiar dacă soțul nu aduce destui bani acasă. Altele nu au copii și apelează la cele care au, ca vecine. Se duc cu unul sau doi să ceară, fiindcă au mai mult tupeu decât mamele adevărate. Primele închiriază ca să bea, temându-se că soțul o să afle că-s cerșetoare. Schilozii: schilozi, strâmbi etc. Viața lor înseamnă în principal să se scoale la opt ca să-și facă rondul până la unsprezece; iar *uneltele*, între ei, înseamnă să bea câteva pahare, adică două sau trei absinturi, ca să *muncească*. „Dă-mi uneltele“, zic ei de față cu lumea. Numesc *șantier* locul unde muncesc (cerșesc), iar odată terminată munca își dau întâlnire ca să ia masa între ei, în maghernițele unde mănâncă în general. Pe urmă beau până la două și jumătate. E ora la care „încep să iasă bogătașii“ și ei se întorc pe șantier fiindcă au rămas fără biștari. Dacă scot câștig bun, nu muncesc decât până la cinci sau șase. Dacă nu, se duc la bistrou ca să-și facă iar curaj și să prindă ieșirea muncitorilor, pe bulevardul Operei sau pe strada Păcii sau pe strada Tronchet și la Madeleine. Pe urmă se duc să ia cina și încep să se-mbete până pe la zece sau unsprezece. Dacă-s prea beți, se duc la culcare, dacă nu, așteaptă să iasă lumea de la teatre. Câteodată întâlnesc câteva cerșetoare bătrâne (treizeci sau patruzeci de ani) ca ei, care se culcă cu dânșii pentru ceva de mâncare și un loc unde să doarmă, fiindcă n-au câștigat nimic. Sau unele fete tinere de douăzeci stau cu schilodul pentru bani, fiindcă nu-s destul de descurcărețe să se prostitueze… Mai sunt cerșetorii care vând ziare… Dar cerșetorii sănătoși sunt cel mai adesea în închisoare…

IX

REPORTAJ

La șase seara, un nou-venit într-un macferlan albastru și un infirmier cu biletul lui de internare în mână.

— Iată-l pe domnul Philippe, îi spune Dricarpe lui Sengle, văzându-l că se întoarce spre lumină.

— Bună ziua, spune micuțul scoțându-și vestonul și cizmele cu pinteni, ca să se culce în patul din stânga lui Sengle; și dumneavoastră așteptați să fiți reformat?

— Într-o lună.

— Înseamnă că mă liberez înaintea dumneavoastră… Oare îmi iau temperatura în seara asta? Am puțină febră. Dar mare mai e locul ăsta, murdar și trist. Nu e voie de ieșit în fiecare zi?

— Cerând permisiune de la medicul-șef. Dar eu aș vrea să fiu reformat întâi și apoi să ies de tot.

— Știți că mie nu prea mi-a folosit să ies la Biarritz?

— Știu, am citit.

— Fiindcă nu eram la reședința repartizată. M-am ascuns într-un han și cei de-acolo m-au vândut ca niște brute. Altfel o ștergeam călare până acasă, mă culcam și eram de neatins. Dar jandarmii m-au prins înainte.

Vorbea scurt și repede, cu o voce de copil încrezător, grăbit și gâfâind. Doi infirmieri veniră cu un termometru.

— Aveți febră? întrebă infirmierul-asistent.

— Întotdeauna am un pic seara.

— Aveți 38? A, da, sunteți ud tot și apoi nu trebuie să vă obosiți.

Și infirmierul-îngrijitor făcu un punct și o linie pe foaia cu pătrățele, la lumina unei lumânări așezate pe măsuța de la capul patului.

— La ce oră vine vizita? întrebă Philippe.

— La ora opt. Scularea se face înainte, dar nimeni nu e obligat.

— Pentru vizită stăm culcați?

— Da, așa e mai bine în primele zile.

— O să stau culcat.

Intră plantonul.

— Poftim scrisorile și ziarele dumneavoastră, domnule, spuse acesta servil.

— Mulțumesc frumos… Poți pleca. Ce față de mocofan, îi spuse el lui Sengle.

— Da, nu e rău, răspunse Sengle, deja ațipit.

Infirmierii lăsaseră, prevenitori, sfeșnicul cu sticlă ovoidă la căpătâi, iar capul blond cu buze senzuale și bărbie violentă, ansamblu aproape feminin totuși, se legăna peste foșnetul ziarelor despăturite. Infirmierii se uitau într-o curioasă și respectuoasă contemplare, destul de comic. Unul aduse o scuipătoare de porțelan alb.

— Mulțumesc frumos, dar nu scuip prea mult.

Sengle adormi de-a binelea.

— Nu-i așa că-i foarte amabil? îi spuse Dricarpe când închidea ochii, percepând ultimele două raze ale lumânării și ale lămpii suspendate ca pe părțile inferioare ale unui gigantesc R de aur.

X

ORA MILITARĂ

— Doar n-ai să-mi spui că n-o iei pe din dos, cu eșarfa aia la gât, fetițo!

— Îți pocesc mutra.

— Nu mă păcălești tu, e de-ajuns să te văd mergând, o să ți-o trag chiar eu în dos. Nu ești frumos, dar ești așa de deocheat. Numai nițel…

O încăierare, o baionetă scoasă cu același zgomot cu care încarci un pistol; un infirmier mărunt și albastru care se prăbușește pe spate peste picioarele lui Sengle; un corp gras deasupra, sânge și vomă.

Sengle se trezește, nu înțelege nimic, e dezgustat, își amintește și-l întreabă pe Dricarpe, treaz încă de la primele izbituri și care, pentru că n-a văzut neverosimilul omor, răspunde:

— Cât e ceasul?

— A sunat de zece acum un minut.

XI

PÂNĂ LA O DATĂ

Sengle încetă să fie activ, ceea ce pentru el însemna să spioneze dacă Exteriorul supranatural se ocupa să-i construiască operele, și deveni conștient de timp prin discontinuitatea evenimentelor, fără altă legătură decât succesiunea, care se perindau până la o preafericită dată. Astfel, Sengle liber, precum un copil o imagine a Épinalului, privi mai târziu trecerea paradelor militare, fiind plăcut pentru el să-și amintească, fie și de un *trecut* oribil.

Cutare zi, într-o seară.

Ravachol[17], numit astfel pentru că știa să citească și expunea din când în când, într-o singură frază, vreo idee anarhistă foarte simplă și mereu aceeași. După foarte mulți ani de serviciu, se îmbolnăvise în Tonkin de sifilis și de o febră din pricina căreia rămase hemiplegic. Era într-al treilea an de spital, așteptând cei o mie două sute de franci de pensie clasa I, pentru răni de război. Administrația se străduia să arate că hemiplegia îi fusese provocată de sifilis și, dacă nu, măcar să-i confiște actele și să-l dea afară din spital.

Iată ce se întâmplă odată: Ravachol se opri, cu scheletul său exterior de cârje complicate, lângă o bornă, își scoase chipiul și cerși:

— Alsacian, rănit în Tonkin…

Un deputat avu grijă să fie internat din nou.

Philippe îi dădu lui Ravachol doi ludovici[18]. Dichisit ca un vechi militar, el ieși cu un infirmier ca să meargă la bordel. Și îi promise cinci

franci infirmierului ca să-l urce pe femeie, așa cum îl întindea pe patul său din salonul febrililor, și să-i miște viguros, după comenzi militare, șoldurile paralizate.

Se întoarse beat criță și jucă dame, la care era foarte bun, cu un afazic gras. Afazicul, pierzând, îi trase un pumn; Ravachol apucă tabla de un colț și lovi; apoi, fără cârje, se prăbuși cu toată greutatea, în mijlocul râsetelor.

Cutare zi, într-o dimineață.

Cei doi medici militari veniră la patul lui Philippe. Cel mai înalt în grad era cel care avea cele mai puține diplome medicale.

— Sunteți sigur că nu joacă teatru? zise el arătând către Philippe. Știți că s-au inventat aparate foarte perfecționate pentru transportul sputelor tuberculoase. Pe fundul unei eprubete groase și scurte. Este un tub care ajunge până la fund. Se suflă prin alt tub. Poți să ascunzi totul în mână. Îl duci la gură și sputa iese.

— Domnule medic-șef, l-ați auscultat? Are o cavernă cu suflu foarte puternic și zgomotos aici, în stânga.

— Există, în mod evident, o cavernă, spuse superiorul în grad după ce-l ascultă, fără a părea să știe, de altfel, după ce semne se recunoaște o cavernă. E un adevărat cuib de bacili înăuntru. Nu mă mai mir de sputa lui. Trebuie să-i facem puncție, cu siguranță.

— Scuzați-mă, domnule… Adică domnule medic-șef, spuse Philippe. Am caverna asta de la vârsta de doisprezece ani și știu că plămânul stâng e complet pierdut; dar doctorul ***, care mă tratează, mi-a zis să nu mă las niciodată puncționat; e limitată și operația asta ar extinde-o. M-am împăcat cu gândul că n-o să fiu reformat, dar nu vreau să fiu omorât.

— Gata, gata, liniștiți-vă, nu vă facem nimic, spuse celălalt doctor bătându-l ușor cu palma pe spate. Lăsați-mă să vă ascult și eu.

— Ce mai soldat, spuse medicul principal văzându-l pe Philippe cum leșină deodată. Mă rog, ai băgat canula?

— Perfect, dar probabil c-am atins vârful inimii. De ce s-a mișcat în loc să stea cuminte?

— Mă omoară, mă sufoc, spuse Philippe după ce-l ridicară în șezut.

— Dar nu vi se face puncție, spuse medicul-șef. Nu e o seringă, e o sondă. În sfârșit, dacă tot e făcută gaura, lăsați-ne să vă curățăm: așa explorăm și caverna acum…

— Am mai multă încredere în doctorul meu decât în dumneavoastră, le aruncă Philippe.

— Aveți grijă, riscați mai mult dacă nu continuați.

— Asta e, spuse Philippe strângând din dinți, în ciuda semnelor lui Sengle care-i șopti:

— Neghiob tânăr!

Zgomotul scrâșnitor al micii pompe alternează, stagiarii se adună în jur, lichidul roșu se distilează în flaconul cu trei tubuluri pe care-l ține infirmierul.

Philippe nu mai spune nimic, cămașa-i e ridicată peste cap.

— Așa va să zică, n-avea nevoie de puncție, spune medicul-șef.

— Poate canula e plasată prost, spuse celălalt doctor.

— Mă rog, dă-i înainte, îi spune el infirmierului, o să vedem ce iese până la urmă.

— Vin numai sânge și fibre de carne.

— Nu-i nimic, o luare de sânge bună e întotdeauna folositoare, spune medicul-șef frecându-și mâinile. A fost o greșeală să se renunțe la practica asta veche, niciodată n-a făcut rău cuiva.

Ei pleacă, Sengle îl face pe Philippe în toate felurile, în timp ce caporalul-infirmier aplică pe înțepătură de pe spatele gâfâitor puțin colodiu.

Cutare zi, într-o după-amiază.

Pe o bancă, jucară zaruri, aruncară pâine vrăbiilor și organizară curse cu frunze de platan, sub vântul care sufla în fața lor, înspre un mic bazin. Apoi Dricarpe își reluă poveștile – sau pe a lui:

— Sunt cerșetori pe care nu-i deranjează cu nimic să fie arestați, pentru că *au locuri* în închisorile din departamentul Seine. Nu-i deranjează să fie condamnați la șase luni sau un an. Au început cu o lună sau două și au prins viciul; nu mai vor să muncească afară și când ies se milogesc ca să capete o slujbă de maistru la făcut papuci (1 franc și 25 de centime pe zi) sau

baloane sau saci etc. Ori la bucătărie. Sunt mai liberi și n-au aproape nimic de făcut. Sunt puși acolo pentru că (unii) câștigă mai puțin. Deținutul primește cinci zecimi și închisoarea cinci. Deținutul de cinci zecimi ia cinci pentru cantină și cinci pentru fondul de la eliberare. Unii primesc numai patru zecimi sau trei zecimi, cei care n-au mai mult de un an de pușcărie și cei care au mai mult de cinci ani. Sunt puși maiștri pentru că au mai multă influență asupra tinerilor, știu mai bine meseria și toarnă la gardieni, dar mai ales pentru că au atâta câștig din marfă, cinci centime la atâtea mii de saci sau patru franci pe lună sau două centime sau la cinci sute de lampioane făcute. Au dreptul să cheltuiască prima asta, pentru ca munca să se facă mai bine și mai repede. Dac-ar munci, ar câștiga mai puțin. Și primesc numai trei zecimi. Prima merge la cantină. Munca schilozilor în închisoare? Pe vremuri nu munceau, un ciung nu muncea. Erau scoși să meargă în șir prin curte alături de cei fără ocupație. Erau puși *să coasă saci* și să facă cutii de surcele pentru aprins focul. Sau la tras clopotul la birou care să cheme persoanele de prin ateliere. Celor bătrâni, de la șaizeci de ani în sus, sau celor care nu văd bine tot li se găsește ceva de lucru ca să nu stea degeaba, sau la Nanterre. Sunt băgați în *Senat*, unde se triază resturile de hârtie de la Editura Hachette în colorate și albe. Sunt băgați acolo pentru că acolo sunt clasați, dar nu muncesc. Este loc numai pentru patru sau cinci, iar ei sunt până la optzeci. Pot să aștepte o lună înainte să muncească și până atunci se liberează. Infirmeria de la Nanterre aparține de Asistența Socială. Acolo sunt niște doctori foarte buni… Chiar sunt. Bolnavii sunt bătrâni cu un picior în groapă. Când își face vizita, doctorul prescrie mai ales Hunyadi-János[19] sau bismut, fiindcă nu este loc pentru cei grav bolnavi și acolo stau numai trântori. Pentru optzeci de inși, doctorul are zece minute. Celor aflați sub tratament le prescrie ignipunctură și ventuze. Pentru diaree: „Să-i dați o zi de repaus și să-l lăsați în refectoriu, ca să nu răcească“. Pentru bronșită, le dă un pahar de ceai rece. Când se schimbă brutarul, pâinea e bună, dar nicidecum mai bună ca în închisori și nici decât pâinea din armată. Fac omuleți din aluat. Coșul de expoziție. O să vă mai spun despre florărese, despre fetele care, seara, se prefac că vând florile pe

care le țin în mână, dar de fapt fac trotuarul, lângă Olympia, pe strada Sèze, la rond…

Vizita lui Nososcome aduce vorba despre regiment:

Pichetul de jos. La foc!

Nososcome se întorsese de șase zile din convalescență. I se refuzase angajarea unui înlocuitor, ca să poată ieși. Pleacă împreună cu plutonul său, în uniforma de toate zilele, în spatele pompei.

Incendiul, ca toate incendiile. Este o fațadă de fier care nu arde, ci doar încălzește, pe unde nu poți urca pentru a duce furtunul mai sus și a salva obiectele. Nososcome se cațără primul și, după câțiva metri, e doborât de o grindă. Rănile lui de la braț și de la picior, din cauza cărora zăcuse la pat două luni, se deschid iar în efortul de dinaintea căderii. Urcă totuși înapoi, iar ofițerii se uită la el foarte îngrijorați.

— Nu mai e nici un pericol, spuse locotenentul primului pluton. Să-i ducem nițel la instrucție, Câmpul Târgului nu-i departe. N-au arme, o să-i punem să facă box. Celălalt pluton, care-i în uniformă de serviciu, o să tragă din marș.

— Totuși pe unii o să-i lăsăm, spuse locotenentul Vensuet, ca să păzească focul și apoi asta-i odihnește. Au nevoie. Sau mai bine să trimitem răniții în cazarmă, iar ceilalți să facă manevre.

— Și nătângul cela de colo, care vrea să se ducă cu dânșii. Împuțit de savoiard chiulangiu, stai pe loc și așteaptă-ți camarazii ca să mergeți la instrucție!

— A lucrat bine militarul ăsta, veni să spună țăranul incendiat. S-a rănit și a sângerat peste tot.

— E Nososcome, spuse Vensuet, acum îl recunosc.

— A, e Nososcome, spuse primul locotenent, atunci e altceva, el n-are nevoie de odihnă, o să rămână cu noi. Adunarea, alinierea la dreapta. Treci în spatele primului din rând, Nososcome, nătărăule. Drepți. Din flancul drept…

Cutare noapte.

Plantonul cu față de mocofan fu victima unei *glume bune*. Lenevind două sau trei zile pentru o „curbatură“ căpătată, spuse părintește medicul militar, „când se pișa pe un zid?“, dormea toată ziua sau glumea râzând zgomotos lângă Philippe, care nu se mai scula din pat. Cum tuberculoza sa fusese diagnosticată „cu formă tifoidă“, infirmierii îl înșfăcau din oră în oră și, dezbrăcându-l până la piele, îl cufundau într-o cadă cu apă rece ca gheața, aflată lângă patul său. La urletele lui ritmice, noaptea, unii bolnavi, fierari sau plugari colosali, se întorceau, apoi se duceau înspre patul său cu amenințări că îi vor sparge mutra. Până la urmă fu mutat într-o cameră izolată, la capătul salonului mare, fără alt vecin decât un normand despre care se credea că se preface, pentru că de două zile rămânea paralizat de brațul stâng în urma unei neîndemânatice injecții cu eter făcute de un stagiar. Iar țipetele obișnuite ale lui Philippe se ghiceau, din oră în oră, ca niște sonerii sau clopote. Apoi se mai întremă și se bucură să fie dus înapoi în salon, unde plantonul cel vesel dormea întruna.

În ajunul aventurii, micul tuberculos îi făcu semn capelanului, care reveni repede în straiele sacerdotale cu două fețe, îmbrăcate în grabă, fără să bage de seamă cineva. Îl spovedi vorbind singur, întoarse pe cealaltă parte culorile sfitelor discrete și etolelor clandestine și îl împărtăși pe bolnav. După noaptea aceea, acesta se simți foarte bine, grație celor patruzeci de grame de alcool, cadou de la medicul militar, dimpreună cu promisiunea unui concediu foarte lung. Și apoi se făcu brusc foarte palid, chinuindu-se la fiecare umflare a coastelor, în semicercul de gură-cască veniți în fugă de la jocurile lor. Capul de mocofan dormita cu gura deschisă. Și apoi împărtășitul se îngălbeni tot dintr-odată, machiat cu o grimasă, iar mocofanul sări în cămașă și alergă urlând prin saloane, pe scări și în grădină. Veniră niște militari cu un sicriu bun la toate, iar două zile mai târziu aceeași curiozitate de gură-cască se stârni în fața ferestrelor amfiteatrului. Pentru prima oară, Sengle realiză că se afla într-un spital tradițional.

17 De la François Claudius Koëningstein, zis Ravachol (1859-1892), anarhist francez, autor al unor atentate cu bombă; în Franța, a devenit un simbol al anarhismului și al revoltei în general.

18 Patruzeci de franci.

19 Apă minerală din Ungaria (purtând numele maghiar al lui Iancu de Hunedoara), cunoscută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pentru efectul ei purgativ.

XII

UN SINGUR DREPT ESTE ÎN SODOMA

Medicul militar, care în mod excepțional era un savant, lucrând pentru sine, deloc militar și nici prea *medic*, îl propuse pe Sengle pentru reformare, deși își începuse serviciul în salon când Sengle nu mai era *vizibil* bolnav, pentru că înțelegea că murea de nostalgie – cu toate că acest caz nu era prevăzut în cărțile medicale.

Îl propuse pe Dricarpe, care era „din fericire“ destul de bolnav pentru ca regulamentul să-i permită (severitatea este mai mare față de cei condamnați disciplinar) și-l salvă de la ocnă în viitor.

Voise să-l propună pe Philippe și fu singurul care-l recunoscu drept bolnav cu adevărat, superiorul său ierarhic preferând să-l trimită să moară în altă parte, pentru ca spitalul să nu fie răspunzător.

Stătu de vorbă cu Sengle, dându-i excelente și inteligente sfaturi de igienă în viața civilă și discutară împreună despre medicii militari.

— Mă îngrozesc, spuse doctorul, ignoranța stagiarilor și prostia lor. Dumneata n-ai văzut bine, dar un stagiar a atins cu vârful trocarului vârful inimii lui Philippe. Mai nepricepuți decât cei mai nepricepuți medici civili, se duc prin provincie și curmă într-un minut nenumărate existențe. Atât de frumos ar fi rolul medicului militar, singura supapă de siguranță a acestui infernal cazan de abur al armatei, care o să explodeze din cauza revoltei celor inteligenți – sau a bolnavilor torturați – dacă nu li se dă drumul. Dacă militarismul subzistă, statul ar trebui să-i facă milionari pe cei doi sau trei medici mari cu care se mândrește, pentru a compensa fabuloasa sarcină pe

care le-ar da-o, lor și elevilor lor, de a hotărî viața inteligenței – înainte de armată și în timpul armatei. Căci numai intelectualii riscă să piară aici. Și să-i trimită la ocnă sau să-i transforme pe pedanții și călăii de acum în portărei sau vidanjori. Tremur la gândul că fiul meu o să le treacă prin labe…

— O să aranjați să fie reformat? spuse Sengle.

Doctorul vorbi despre altceva.

XIII

ULTIMUL ROȘU HERALDIC

Ajunul reformei.

— Ei bine, Sengle, îi spuse medicul militar, mâine e ziua. N-ai emoții? Du-te să faci o plimbare prin grădină, încearcă să tragi în piept destul din albastrul cerului cât să-ți ajungă pentru pleoape și degete.

Sengle trecu prin fața ofițerilor bolnavi care nu-i pretinseră să-i salute, încrezători în inscripțiile de pe culoarul lor: *Vă rugăm să nu tulburați bolnavii* etc. Și făcu turul bazinului circular. Nu mai cădeau frunze în el, iar toate cele căzute se duseseră la fund. Mormanul lor nivelat urca până sub suprafață și nu se mai vedea decât un covor mare în forma unei coroane de catifea puțin udă. Peștii roșii înotau de-a lungul circumferinței, cu jumătate din corp în afara apei, ca în stampe; făcură un tur întreg prin fața lui Sengle, cu unul mare în frunte; și, negăsind în această explorare, deja luată de la capăt de sute de ori, o apă neotrăvită de sângele frunzelor, porniră înapoi, parcă la pas, cu un-doiul gâfâitor al branhiilor lor militare.

Unul dintre pantalonașii-roșii, cu botul la scurgerea jetului central, sugea viață – iar Single, ora – din solitara clepsidră.

CARTEA A CINCEA

SISIF FAVORIT

Hélène Suasse, părăsită de medici și muribundă… vomă un șarpe cu două capete.

Ex-voto de la bazilica SFÂNTA ANA

I

PUȚIN SACRILEGIU

Sengle era catolic și se spovedea – din când în când – unui tânăr preot pe care-l găsise cu mare greutate și care-i aproba, aproape dintr-odată, păcatele – în sensul naturii sale și ca atare (dacă nu era scandalos să judeci astfel păcatele) tinzând către Dumnezeu. Cei cu inteligență și trup alese, dacă nu se întâmplă vreo tulburare neprevăzută, se lasă prinși în gravitatea actelor lor în jurul sintezei lor interioare și nu încalcă nici o prescripție a Decalogului, respectându-se în Dumnezeu pe sine. Comenzile altruiste: „Bunul aproapelui tău…“ sunt formule aristocratice de izolare. „Să nu iei în deșert numele lui Dumnezeu“ este singura curtoazie valabilă: e ridicol să scuipi pe oglinda ta, fie și cercetând-o prin ochelari care măresc. Faptele trupești sunt nerespingătoare numai între egali; și, într-adevăr, Moise nu a interzis decât preacurvia.

Iar Sengle, pentru a compune în simetria Exteriorului paradoxul libertății sale neconforme, acceptă, într-unul dintre panourile tripticului confesional, să îngenuncheze, chiar dacă din cabina centrală pândea un preot militar.

Iar confesiunea fu ca toate confesiunile, cu amuzamentul că preotul crezu că vorbește cu o cătană obișnuită, întrebându-l mai întâi despre beții, lupanare și înjurături.

— Nu, răspunse simplu Sengle la întrebări; apoi se învinui în câteva privințe pe care se osteni să le explice sumar; și, în sfârșit, primi formula pe care bătrânul zuav sacerdotal nu făcea decât s-o transmită.

După posibilele asasinate acceptate și tot necesarul evadării în sine, Sengle nu prevăzuse că era mai complet, pentru a răsturna totul, să-l împingi cu călcâiul, nu prea direct, pe Dumnezeu. Ființa sa liberă îi era redată după *consummatum est* ca ultimă parolă militară.

Capelanul, înțelegând întrucâtva și onorat în sufletul său confuz că vorbise cu o persoană inteligentă care mâine avea să fie cineva, și nu un soldat de rând; poate respectând, pur și simplu, formulele de despărțire uzitate la eliberarea succesivă a oițelor sale prizoniere, îl chestiona despre sănătate, cerându-i amănunte.

Sengle îi povesti, hotărât și *sincer*, despre suferințele nosologice, inima sa cu anatomie curioasă controlată de diverși doctori și tot adevărul conform certificatelor și interiorului spitalului.

Apoi, dimineața, se achită de necesarul sacrilegiu.

Părintele ***, în fața căruia se învinui sau se făli mai târziu, judecă:

— Poruncile ar fi monstruoase dacă ar cere ca un sine complicat să se destăinuie cuiva nedemn de asta. Cristos, în parabolele lui, vorbea după reala putere de înțelegere a popoarelor. Și trebuie să devii una cu mulțimea ca să te adresezi mulțimii – în afara operei de artă, care nu o privește.

II

MITOLOGII

Sengle luă oglinda și reciti în ea povestea lui Sisif.

Muntele era construit cu multă grijă:

În formă de tetraedru sau de piramidă rezultată din trei scări unite, ale cărei trepte, după o lege fixă, păreau mai înalte pe măsură ce se îngustau spre vârf.

Iar Dumnezeul oștirilor puse în mâinile domnului Sisif stânca fatidică, denivelată de atâtea asperități încât nu putea fi comparată mai bine decât cu o bilă perfect șlefuită.

Iar Cel Veșnic îl instrui și spuse:

„Iată, am îngăduit numai pentru tine ca diamantul, potrivit noilor planuri de clivaj, să poată fi tăiat în formă de bilă

Pentru că astfel, fiind infinit de dur, va fi de o elasticitate infinită.

Și, când vei fi urcat două, trei sau patru trepte ale piramidei

Cu sfera aceasta între mâinile tale și, prin lubricitatea ei, ea îți va scăpa din unghii, căci este foarte grea,

Va sări de pe treptele de porfir roșu la o distanță de două, patru sau opt ori, în progresie geometrică, peste câmpia de turcoaz.

Și-ți va fi absolut cu neputință s-o duci în vârf.

De aceea îți dau ca sarcină (sub amenințarea pedepsei cu moartea, iar pe măsură ce te vei înălța, se va afla câte un înger al meu din ce în ce mai important și a căror putere va fi asemănătoare suprapunerii mai multor

trepte aurite, spre a veghea să nu te oprești nici o clipă) să duci sfera de diamant în cupela terminală a piramidei de porfir;

Și, de teamă să nu te înciudezi și să urci în grabă, ca o ființă fără minte, exasperat ca un om care joacă bilbochet până la moarte și nu înzestrează niciodată cu un cap umerii bățului;

Iată: îți voi lega o bilă de fiecare picior și astfel vei merge mai puțin repede și va fi mai puțin obositor să te privesc;

Iar tu îndreaptă-ți bine voința într-un singur sens, spre vârful acestui munte;

După ce vei fi ras pe cap și îmbrăcat în ocnaș; căci nu vreau nicidecum să nimicesc inteligența; și, pentru asta, nici nu vreau să știu că ai așa ceva.

Și, ca să mi se cunoască puterea, voi îngădui ca poporul să vină să te vadă de două ori pe zi, vreau să spun oamenii cu minte, adică bărbații grași și așezați, bonele și copiii mici.

Și aceștia din urmă te vor găsi foarte frumos, iar tu vei fi foarte mândru și ei vor dori cu toții să-ți semene, cel puțin până la vârsta rațiunii.

Iar eu îți voi da în fiece zi, când spui *Tatăl nostru*, un obol și o bucată de pâine mucegăită,

Și-ți voi da și hrana, când vei fi sfârșit de urcat sfera

Așa cum scarabeul rostogolește un căcat.

Și, ca să-ți fie plăcută munca aceasta, îți este îngăduit și chiar comandat, în timpul pauzei acordate,

Să-ți lustruiești diamantul cu scrupulele unei perii moi (e un vechi dop de carafă, are nevoie de îngrijiri asidue) și cu tot ce vei socoti bun de cumpărat pentru această treabă, cheltuind necontrolat din banii tăi cât vei vrea;

Și, făcând asta, te vei feri de inactivitate și somn și îți vei spune că ești un martir sau, mai degrabă, prefer să-ți împlinești sarcina fără să gândești și să spui nimic, dar cu atât mai multă grijă,

Cum eu am construit muntele acesta“.

Și domnul Sisif, care era un om foarte cuminte, respectă cuvânt cu cuvânt toate aceste ordine.

După un lustru, pogorî Dumnezeul oștirilor ca un păianjen feroce, întrebându-se la ce putea folosi munca domnului Sisif din cei cinci ani scurși. Tatăl său, Destinul, îi spusese că această sferă de diamant era simbolul fulgerului (globular) care avea să fie rostogolit, când ei ar fi vrut să atace iarăși cerul, peste capetele Giganților. Dar Cel Veșnic știa foarte bine că, la repetarea acestui cataclism, domnul Sisif avea să dea drumul dopului de carafă și să-și petreacă vremea uitându-se cum îngerii, agățați de trepte ca niște lachei de o caleașcă, sunt măcelăriți. De altfel, cum să distrugi creierul unui gigant cu un dop de carafă? – Cum de nu se gândise mai devreme la asta? Dumnezeul oștirilor avea să instaleze de-a lungul muntelui său de porfir un tren de *montagnes russes*, făcut din corpul unei enorme viespi uscate după ce golise pielea dură, utilizând forța nefolosită (util) și complezentă a domnului Sisif, și astfel avea să recupereze ceva bani.

Și se repezi, totuși solemn în continuare; iar îngerii-lachei sunară din trompete și cei care erau cocoțați mai sus sunară din trompete cu mai mult respect, deci mai puternic, și astfel, fiind respectată perspectiva sunetului, Cel Veșnic auzi numai o intensitate egală de trompete, ca și cum un singur etaj de lachei ar fi sunat din trompete.

Și Danaidele, imemorial pandant al domnului Sisif de cealaltă parte a șemineului, voiră să bată toba în butoiul lor tradițional; dar de prea multă vreme acesta era spart (această explicație este, de altfel, absurdă, își ziseră ele; căci o trompetă sună deoarece este perforată de la un capăt la altul; și, dacă toba noastră n-ar fi găurită, ar fi, prin urmare, și mai imposibil să scoatem un sunet din ea. Și Dumnezeul oștirilor nu va avea nimic de băut).

Când Dumnezeul oștirilor porni spre muntele de porfir, era bolnav. Căci sfera de diamant, care devenise diamant adevărat, strălucea în soare cervical pe munte, iar domnul Sisif se odihnea pentru o valoare considerabilă pe muntele inaccesibil. Și Cel Veșnic deschise gura și domnul Sisif aidoma și Cel Veșnic ascultă și domnul Sisif grăi astfel:

„Dragă stăpâne,

Tu ai creat toate lucrurile, pe Darwin și legea potrivit căreia funcția face organul sau îl dezvoltă dacă există deja, exercițiile fizice, antrenamentul și pe Choppy Warburton[20].

Mi-ai pus în mâini o sferă de diamant atât de grea încât după câteva secunde mâinile mele istovite trebuiau să-i de-a drumul; și după masa ei, care creștea în cădere după o foarte frumoasă lege, trebuia să alerg și să iau truda de la capăt. Toate acestea-s foarte frumoase.

Dar, purtată de mâinile mele, greutatea sferei rămânea invariabilă și, dedându-mă – spre a Te sluji – acestui igienic sport, forța mușchilor mei creștea prin antrenament, iar bila nu era mai grea. Precum pătratul vitezei, ca să spun așa, trebuia să crească aptitudinea mea de a transfera bila în cupelă, după cum mi-ai poruncit.

Ar fi somptuos să adaug că, apropiindu-mă de vârf și depărtându-mă de pământ, greutatea bilei chiar scădea considerabil, căci muntele Tău este foarte înalt.

Odată îndeplinită sarcina mea, o atracție părăsește iadul Tău și Tu nu mai ești Dumnezeul oștirilor; dar știi că el a fost creat doar printr-o traducere greșită a lui *Savaot*; și e totuna“, spuse domnul Sisif plecând.

Iar muntele există și acum: le este arătat turiștilor, se numește Peter Botte, în Île-de-France, iar o replică redusă se află la capătul Pont-des-Arts, cu lei de piatră în jur. Cel Veșnic, dacă domnul Sisif n-ar fi așezat până la urmă bila, ar fi creat mișcarea perpetuă, lucru de luat în seamă; de atunci, el caută alte invenții pentru a fabrica o mașină cu om, care să dureze mult sau cel puțin un secol; face multe încercări și încă nu a găsit nimic prezentabil. De aceea o ia de la capăt tot timpul – singurul Sisif adevărat.

Așa cum pudoarea închide pe fruntea sa pleoapele mai mari decât mâinile, Sengle trase peste oglindă aripile de lemn ale tripticului.

20 Choppy Warburton (1845-1897), atlet și apoi antrenor de ciclism englez; în această din urmă calitate, își dopa sportivii, ceea ce a stârnit un scandal în epocă.

III

SMALȚUL PĂPUȘILOR

După doi ani și jumătate, Sengle intră împreună cu Nososcome în spitalul de copii mici. Îmbrăcă, precum camaradul său, un halat lung de stagiar, asemănător cu un veston militar; și intrară mai întâi în salonul lui Nososcome, agasați de infirmiere la cotul scărilor. În toate paturile, niște fetițe priveau în față, ceea ce este principala îndeletnicire a bolnavilor; iar într-un pat central, o păpușă mare, mai înaltă decât fetițele, era singura care-i urmărea cu o privire inteligentă pe vizitatori, cel puțin ca un portret.

Într-un salon de băiețel, Sengle luă un bisturiu și Nososcome o întrebă pe infirmieră dacă este vreun bolnav care *se descuamează* bine. Ea aplecă partea dreaptă a patului unui micuț de patru ani, trase în jos pătura și-i ridică acestuia cămașa. Când Sengle îi puse bisturiul pe burtă:

— O să mă doară, domnule, spuse micuțul urmărind niște imagini în altă parte, înăuntrul capului său transparent.

Nososcome spuse câteva vorbe banale și potrivite, iar Sengle, cu gesturi de bărbier, începu să radă micii solzi galben-pai dinspre partea dreaptă a burții spre vintre și îi culese într-un plic de scrisoare.

— Știți, doamnă, zise Nososcome, nu-i nevoie să-i spuneți șefului că domnul doctor străin a cules scuame; e pentru cercetări pe care nu trebuie să le divulgăm, asupra bacilului scarlatinei.

Sengle, cu unghiile pudrate de scuame, o ciupi de gât pe infirmieră într-un gest cu aparențe de viol; ea râse și nu-și dădu seama. Apoi, după ce se spălară pe mâini, plecară.

IV

VORBELE ASASINILOR

Pyast și Herreb se așezară turcește în jurul biroului lui Nososcome; Sengle se întinse într-un colț, în spatele mesei. Pe soclul lui Marsias, suflecându-și marmura deasupra sexelor reciproc violate ale organelor sale interne, precum cornetele succesive ale unui fir de păr, casoleta fumegă negru, apoi roșu, după diferitele rășini, benzoe, smirnă și apoi mir; iar miresmele construiră un cilindru din tot centrul încăperii, undele lor stingându-se la intrarea în azilul unghiular al lui Sengle.

Pe un divan se afla o fată cu un câine.

— Iată-l pe Akem[21], spuse Nososcome, cuminecându-i cu pilule de hașiș pe poetul polonez Pyast, filosoful german Herreb și pe Sengle.

Așteptară o oră, până când Nososcome sări din loc, răcni că nu voia în casa lui nici târfe, nici câini, nici, mai ales, câini ai târfelor, înșfăcă jivina și fata și le îmbrânci până la ușă; și vorbele începură.

NOSOSCOME

În o mie opt sute… o mie opt sute de mii… pe la… o silă de miliarde de sticle…

PYAST

Ostilă de sticliarde de sticle de ceas.

NOSOSCOME

Un elefant într-un ceas! Ce-a spus că ești neghiob… patru elefanți într-o sticlă de ceas.

PYAST

„Tot prostu-și află bunul…[22]“

NOSOSCOME

Bucățica bună stă la colțul bulevardului Saint Michel.

PYAST

Vrea s-o ia bulevardul Haussmann, ca eșantion.

NOSOSCOME

Crede că-s sticle să le verse. Avem un vers liber pe eșantion.

PYAST

Nu-i nevoie de sticlă, de vreme ce-și face purgație cu vărsături libere.

NOSOSCOME

Ce stupid, deja n-o mai recunosc.

PYAST

Ce stupid e Jeannot.

NOSOSCOME

Apa de Hunyadi-János nu-i flanelă.

PYAST

Flanela e ca bătăturile la picioare, nu se mai poartă.

NOSOSCOME

De mâine porți flanelă.

PYAST

De mâine? N-o să ieșim niciodată din ziua de azi.

NOSOSCOME

Știi tu raportul de la cauză la efect? Îți pui capul în mâini.

PYAST

Să ne explicăm în Parisul cuvintelor.

NOSOSCOME

Baza este flacăra. Și tu ești în mijlocul umbrei sau al luminii.

PYAST

Sunt în mijlocul cui? Poate în două, trei sute de ani.

NOSOSCOME

Seamănul tău e natural.

PYAST

Trebuie să-l regăsesc.

HERREB

Dacă am pune afișe cu el?

NOSOSCOME

Vorbeai de flacără, cred? Erai în apă.

HERREB

Intri în două lucruri deodată?

PYAST

În mijloc, cu două cercuri de hârtie… cred… În mijloc, cu…

NOSOSCOME

Suc-ce-siv.

HERREB

L-a găsit.

PYAST

L-am lăsat să-mi scape. Stătea așezat spre câmp, cu spatele la drum.

NOSOSCOME

Dar dacă erai în mijloc nu puteai să-l prevezi.

PYAST

Există scheme care nu pot fi sinuoase.

NOSOSCOME

De cincisprezece ani îmi explici ceva.

PYAST

De cincisprezece ani?…

NOSOSCOME

Vrei să-mi dovedești ceva?

PYAS5T

Calcas neant.

NOSOSCOME

Hei, în contrabanda ta, n-ai putea să cioplești cuvintele?

PYAST

Morala Poloniei…

HERREB

Mormăiala Poloniei…

NOSOSCOME

Mai că n-ai strigat trăiască Polonia…

PYAST

Ești un picior rusesc, un picior și jumătate.

NOSOSCOME

Retrage-ți vorbele.

PYAST

Retrag pe jumătate și-o să-ți rămână trei sferturi de picior. Ha-ha! I-am luat trei sferturi de picior. Ești un picior și o bătătură la picior, deci ești un madrepor, madreporcit, madre bătător la picior! În concluzie, nu înțelegi, ești o bătătură la picior.

HERREB

Sunt cinci cadavre la capătul fiecărui picior.

PYAST

Ești un delator cerebral. Ai obeliscul într-un deget mic și o bătătură la picior. Asfințită la degetul mic…

HERREB

Ce?

PYAST

A-qua sfințită. Sfântul Duh nu e un pește, așa că înoată în apă sfințită. Sfântul Duh e un caras auriu. Eleganța e un progres. Din spate în față.

HERREB

Eleganța e pederastă?

NOSOSCOME

E în sensul față spate.

PYAST

Ce este votul universal? Votul universal este acela unde dai zece centime pe zi ca să ai un ziar al zilei. Există *Timpul* și ziarul *Ziua*. Adică două ziare ale zilei.

HERREB

Și cât timp?

NOSOSCOME

Cum poate să perceapă un lucru mult mai mare? Se vătăma.

PYAST

Dacă ai avea o bârnă în ochi…

NOSOSCOME

Se știe că asta depinde de dimensiunea bârnei.

PYAST

Ți se pare evident? Nu crezi în evidența unei bârne în ochi? Nu se poate schimba litera tipărită.

NOSOSCOME

Se vătăma.

Vorbele își replicau cu o viteză exagerată, întretăiate de tăceri nemăsurabile, hașișinii neavând noțiunea timpului, fără îndoială din cauza numărului de imagini și plătind fără afectare, bogați în ani cu miliardele, cu câte trei sute de ani minutele și secundele. Nu mai au nici noțiunea distanței, *acomodarea* nemaifăcându-se decât cu un tremur de cinematograf, și au nevoie de un periplu pentru a-și debarca mâna pe brațul

fotoliului. Se lăsă o tăcere după concluzia lui Nososcome, care consta într-un cuvânt inventat sau dispărut, cunoscut ca incomprehensibil, de altfel. Cei patru erau încă aproape lucizi, Sengle, în colțul său mai la adăpost de parfumuri, asculta și nota, și încercară artificii spre a-și spori halucinațiile.

Flacăra de alcool, sub casoletă, fu stinsă, focul înăbușit, iar Nososcome, în beznă, începu pe loc, pe dușumeaua ce se clătina, o cursă ritmică.

Se auzi limpede zgomotul unui tren, izbitură de pistoane, șuierat de sirenă (imitație cunoscută în orice music-hall), și se schimbară următoarele cuvinte:

— Augustine! Augustine!… Unde pleci? Unde pleci?

— La Paris, la Paris.

Se ivi un disc roșu, țigara lui Nososcome.

— Nu vă deranjează mirosul de fum, doamnă?

— Oroare! Cele două trenuri au să se ciocnească!

— Paris, toată lumea coboară, spuse menestrelul negru salutând prin ridicarea țigării.

Sengle nu-și mai amintește, în ciuda sugestiei, de primul vagon militar, spre Halluin și Menin. Trenul său urcă spre ținuturi lunare.

Altă halucinație voluntară: în camera de alături:

— Ascultați liturghia morților.

NOSOSCOME

Cu picioarele înainte. Intră.

PYAST

Picioarele au ajuns înaintea lui.

NOSOSCOME

Carnea nu-i prea proaspătă, după miros.

Aprind iar lumina, dar ținutul hașișului e acum în cameră, *adus înapoi* de trenul lunar. Aerul e de glicerină pură și, așa cum sunt conturate continentele pe hărțile geografice, Sengle și cei trei au tot corpul aureolat de un fluid, gros de doisprezece centimetri, întâi loie-fuller[23], apoi violet

închis. Sengle își dă seama de asta prin faptul că apropierea gesturilor îi lovește dureros sensibilitatea care se exteriorizează.

Herreb, care înainta singur pe ușă ca să închipuie convoiul morților, are fața estompată complet de grosimea stratului întunecat. Se sprijină într-un baston, apoi îl ridică orizontal, cu mâinile la cele două capete.

HERREB

Spânzurați-vă.

NOSOSCOME

Comandantul jandarmeriei.

PYAST

În mormânt. Mor mântuiți.

NOSOSCOME

Faci gimnastică la bară fixă?

PYAST

Corectează bătăturile. Bătătura e un cui bătut în talpă.

NOSOSCOME

Are paralizie generală.

PYAST

Are paralizie generalul?

Herreb, fluturându-și bârna, care-i imensă, îmbrăcat în haloul său sideral, merge spre Sengle. Sengle, la durerea contactului cu propriul său halou, ridică amândouă brațele, le aduce spre cap și își proiectează degetele desfăcute în direcția ochilor lui Herreb.

HERREB

Oh! Cuiele! Cuiele verzi! Mă pătrund…

PYAST

Ai un cui în laba piciorului. E totodată scândura de salvare. Cu bastonul tău, ești omul pădurii. Dacă ești omul pădurii, ești omul scândurii, omul harababurii pădurii, duduirii.

NOSOSCOME

O cușcă cu lălătrături.

PYAST, *gesticulând.*

Omul cu arbore, vino să faci arbori cu mine în sala arborilor.

NOSOSCOME

Patru oameni ai pădurii și un caporal al pădurii.

PYAST

Ha-ha! Un caporal al pădurii! Cel mult e un gnom de grădină.

NOSOSCOME

ArcaNa ambo

HERREB

Oh, domnule,
zise el lovindu-și atmosfera violetă, ca o lume pe calea pierzaniei.

Sengle nu mai asculta vorbele nebunești, privirea lui se fixa ca aceea a omului cu arbore, care, ținându-și bastonul de mijloc, îl lăsa să se învârtă încet, aproape vertical, ceea ce genera două conuri suprapuse opuse la vârf, alcătuite din fluidul extranatural al halourilor corporale. Un xipehuz[24]se năștea, în picioare și luminos, și omul pădurii vorbi genial în aerul vâscos, cu câte trei sute de ani între cuvinte, iar Sengle asculta în eternitate.

OMUL PĂDURII

Am văzut o ceață de infern… Oh! mă sufoc, oh! ce plăcut… oh! cum stă în picioare! O, centrul. Și acolo e o moleculă. Centrul e minunat. Centrul, oh! e frumos… Oh, acolo, centrul! O, centrul lui Dumnezeu. Și periferia lui. O periferie are un singur centru. Sunt grădini. O, oboseala mișcării. Simt o periferestezie… Oh.

Nouă sute de ani, apoi merse spre ceilalți și, zeu îngăduitor, spuse pur și simplu:

— Sunt omul pădurii.

Nouă sute de ani.

Nouă sute de ani.

— Oh! Iată cum cade.

Nouă sute de ani de cădere lentă a bastonului prin eterul consistent.

— Am gheață în jurul bastonului. Oh, se învârte! Te învârți în jurul ideilor mele. Dar ideile mele nu sunt rotunde. Pentagonale. Pentagonul e format din drepte. O idee nu e un drum, ea nu e întortocheată. Acesta e un racord, o pingelire…

Sengle medita la faptul că spusese periferie, și nu *suprafață*, că xipefuzul era așadar viu. Fluidul omului îl izbi pe Sengle și, foarte dureros, omul se tângui din nou:

— Oh, domnule…

Și dispăru iarăși pentru câtiva ani în pâcla opacă. Nososcome și Pyast se certau.

PYAST

Un melc vede cu picioarele. Ziua, era deghizat în limax, era un melc spiralat. E mijlocul, eu întotdeauna țin de mijloc.

NOSOSCOME

Omul pădurii ne taie.

PYAST

Dar nu trece drept prin mine, e o subtilitate.

NOSOSCOME

De trei zile suntem aici.

OMUL PĂDURII

Oh, bastonul meu.

PYAST

Bastontul tău.

Se apropie mai mult și Sengle trebui, ca mai devreme, să se apere prin pase magnetice.

OMUL PĂDURII

Oh, sunt pierdut, cuiele astea… Cuiele, gheața… În sfârșit, cuiele verzi.

Merse mai departe spre Sengle și spuse cu dispreț suveran:

— Mă priviți, domnule?… Au, mi-a tras un picior cu umbra lui.

Sengle, lucid, vru să-i dea să respire eter.

OMUL PĂDURII

Vaporii s-au schimbat.

Trei sute de ani și vocea unui ultim suspin:

— Ah, mi-ai dărâmat mirosul.

Toată noaptea, totuși, intră și ieși pe cele două uși. Sengle puse pe jos o umbrelă desfăcută și-i spuse că era o barieră verde; crezându-se închis pentru miriade de ani, umblă din ce în ce mai îmbătrânit, închircit peste baston. Zăvorâră ușile, iar el bătea:

— Domnule, deschideți, a murit. Nenorocitule, ce-ai făcut cu intestinul?

PYAST

Să nu se intestingă.

HERREB

Ați depănat intestinele mortului din convoi și le-ați pus pe o bobină. De ce depeni bobine? Deapănă bobine la Bobino[25].

NOSOSCOME

Are intestine subțiri.

PYAST

Am cunoscut un mobil care se numea Pompoteau. Pompoteau, mobil; auto, mobil.

HERREB, *bătând la ușă.*

Prezent, e un superficial.

PYAST

Nu putea să-și spună numele?

NOSOSCOME

Nu trebuie să manifestezi în stradă.

HERREB

Deschideți, domnule, iată mortul.

PYAST

De ce bați de trei ori? Patru și cu doi fac șase și jumătatea lui șase e trei.

NOSOSCOME

Metaforă.

PYAST

Félix[26]! Félix!

NOSOSCOME

Ce?

PYAST

Dragul meu prieten, acum trei, acum trei ce, acum, acum, acum…? Vorbesc franțuzește ca rățoiul… Ca șuvoiul canalului care trece prin fața ta… Te vărsai.

NOSOSCOME

Nu mă vărsam.

PYAST

E o paralelă cu canalul. Tu ești paralel cu canalul. E un nenorocit, intră în prostia ta.

NOSOSCOME

Traversează prostia mea pe bicicleta dobitociei tale.

PYAST

ERgo nominor leo.

NOSOSCOME

Nu zău, Jules Simon[27]. Condiția pentru ca două paralele să fie paralele este ca ele să fie de sens contrar.

PYAST

Dar vorbește pentru rezultantă.

NOSOSCOME

El e paralelirezultanta ta.

PYAST

Pisălogul! N-o să iasă de aici. Vreți o salată de lornioane?

OMUL, *în spatele ușii.*

O, cuie, nu e sticlă, smulgeți cuiele, o, cuișoarele, cuie de feroclovnerie, Footit[28]…

NOSOSCOME

Un infern trebuie să fie un fel de odihnă, pentru că n-ai ști ce să faci acolo.

PYAST

Ție ți se pare elegant. Caricatură!

NOSOSCOME

Infernul nu e sâcâitor.

PYAST

Pentru că e singurul lucru posibil.

NOSOSCOME

Va să zică omul pădurii voia să afle acest ceva?

PYAST

Și de ce a intrat ca să vrea să-l afle?

NOSOSCOME

Vrea să afle ceva? Infernul este un spațiu cu zece dimensiuni.

PYAST

Treci peste dimensiunile tale, cel puțin nouă sunt onorabile.

NOSOSCOME

Sunt cele trei, plus adâncimea…

PYAST

Anvelopa…

NOSOSCOME

Timpul…

PYAST

Și reciproca. Prezentul are dimensiunile spațiului.

NOSOSCOME

Logica este ciocanul raționamentului.

PYAST

Logica ucigașă. Poftim, înghițitor de cuvinte: rizomorhododendron.

NOSOSCOME

Mă expun înrizat în piețele publice.

PYAST

El… nimic.

OMUL PĂDURII, *intrând*.

Cafeaua trece pentru că are subtilități.

Alți hașișini, care nu vorbiseră deloc, sunt întinși pe jos, în vomă; miresmele adunate fără ordine în casoletă devin infecte.

— Faci ouă ochiuri? îl întreabă Pyast pe Nososcome.

Sengle, cel mai lucid, pentru că starea de hașiș e cea mai apropiată de starea sa normală, fiind o stare superioară, printr-o reciprocă simplă, a devenit aproape un om normal și a luat notițe. Vrea să deschidă fereastra ca să evapore în aer bula irizată cu care-l sufocă Akem. Ceilalți, printre umbletele de Jidovi Rătăcitori și țipetele de energumeni, clamează:

— Nu-l lăsați să se arunce!

Omul pădurii, scăzându-i criza, redevine germanul filosof Herreb. Desprinde dintr-un colț pe care-l împodobea un drapel francez, plisat în spatele capului său, și strigă:

— Trăiască Félix Faure! Trăiască Republica!

Nososcome apucă drapelul, rulează două treimi din el, se încinge cu a treia și strigă:

— Uite-i pe englezi!

— Ce-ar fi să dăm foc drapelului? spune Sengle.

— Drapelul e etern, fiindcă el este patria, spune Pyast.

Descoperă și aprind un lampion de hârtie în dungi tricolore.

— Lampionul, spune Pyast, este o gaură luminoasă cu un drapel în jur.

O agață în vârful bățului de drapel, al doilea baston pentru omul pădurii, iar Herreb își reia umbletul repezit. Sengle, culcat iarăși în colțul său, fixează cu privirea, așa cum Herreb fixa Centrul, o lună, proiecția pe plafonul alb a luminii delimitate de coroana circulară a lampionului, mai mare și mai albă decât luna adevărată, având în mijloc o ființă neagră, ornamentul de alamă din vârful bățului, care este un om cu un braț de vreascuri sau un monument lunar cu două cornișe, încărcate cu ființe nenumărate și devoratoare.

Luna dătătoare de moarte este în cameră, evocată de Akem, iar Sengle o va păstra, turtită ca un joben într-o cutie rotundă. Akem a devenit foarte bătrân și pipernicit până sub pământ, fereastra e deschisă spre trotuarul pustiu al dimineții, Nososcome stă nemișcat pe un colț al patului, Sengle a adormit pe dușumea; și, sub ochii primilor trecători (cabinetul lui Nososcome se află la parter), Herreb, care s-a prăbușit dimpreună cu lampionul său care a luat foc, cu alama bățului de steag ca un vârf de cască, sforăie vesel, cu trupu-i germanic învelit în etamina republicană a Franței.

21 În „Povestea califului Hakem“ din *Călătorie în Orient* de Gérard de Nerval (traducere de Micaela Slăvescu, Univers, 1977), eroul este un adept al dezmățurilor cu hașiș.

22 Deformare a unui celebru vers din *Arta poetică* a lui Nicolas Boileau: „Tot prostu-și află unul mai prost să îl admire“ (traducere de Ionel Marinescu, ESPLA, 1957, p. 39).

23 Loie Fuller (1862-1828), dansatoare americană la Folies Bergère; a introdus în numerele ei numeroase inovații bazate pe lumină, printre care aplicarea unor săruri fosforescente pe costum.

24 Ființe cu formă de cristale luminoase, cu care se luptă un trib preistoric în nuvela *Les Xipéhuz* de J.-H. Rosny, din 1888 (*Xipehuzii*, traducere de Ion Hobana, Colecția „Povestiri științifico fantastice“ editată de revista *Știință și tehnică*, 1965).

25 Sală de spectacol din Paris.

26 Numele lui Félix Faure (1841-1899) – președintele Franței din 1895 până la moartea sa – este omofon cu a doua silabă a cuvântului francez *métaphore*.

27 Jules Simon (1814-1896), filosof și om politic francez.

28 George Footit (1864-1821), clovn englez stabilit la Paris; Jarry, care îl admira, a intenționat la un moment dat să-i dea un rol în *Ubu rege*.

V

SCRISOARE A LUI SENGLE CĂTRE VALENS

„Dragul meu frate, iată solzii dragonului libertate cu care trebuie să te acoperi. E de-ajuns să se grefeze într-un loc și nu mai ai nevoie să te ferești de frunzele de tei. Iată, cred, cel mai bun mod de a face sigură și invizibilă această grefă.

Ne-am spălat pe mâini, în excursii cicliste, de ulei de mașină, cu săpun negru și mănunchiuri de rumeguș fin. Trebuie să te freci cu un mănunchi de rumeguș pe brațe, în locul unde se face vaccinul sau, mai bine, fiindcă e țesutul cel mai asemănător cu celulele acestor solzi, pe amândouă părțile burții, acolo unde suntem încă imberbi. Nu te vei zgâria și totuși sângele va veni și va duce scarlatina spre inima ta. E mai bine decât să ai pe tine haine militare sau înăuntru cele douăsprezece gloanțe pe care le riști. Afecțiunea mea îți dorește să fii foarte bolnav.

SENGLE“

VI

MAI AM ȘI ALTE OI

(Continuarea scrisorii lui Sengle)

„P.S. – Va urma un alt plic, conținând minuscule ciuperci galbene și alte câteva fragmente agreabile. Poți să te amuzi frecând cu ele conturul interior al chipiurilor caporalului tău și ale vecinilor de trupă; curând le va cădea părul și se vor pricopsi cu o tenie. Poți, de asemenea, fără nici o primejdie, să păstrezi niște favus pe la unghii, cu condiția să ți le ștergi prietenește de peria făcută spre uzul capetelor de soldați. Va mai sosi, într-un ambalaj de transport special, o seringă Pravaz, plină de culturi difterice, pe care nu ți le recomand decât dacă mănușa ta de păr scarlatin n-a făcut un masaj destul de eficace; această din urmă operație ar fi, după câteva luni de libertate reformată, mortală și ai face mai bine să inculci acest minim clistir în carafa cu apă din cameră. Nososcome e curios să afle dacă apa poate să transmită avantajos… Încă o dată, afectuos, sănătate.

S.“

Nososcome îi explică lui Sengle:

— Singurul mod de transport poștal pentru bacilii și culturile noastre este încălzitorul japonez. Deoarece cultura nu se păstrează vie decât la o temperatură pe care trebuie s-o calculăm dinainte. Încălzitorul japonez, care se găsește în toate bazarele japoneze, este o cutie de tablă cât mâna de mare, străpunsă de cinci găuri sau tuburi. Se vinde împreună cu cinci suluri de hârtie transparentă, rulată strâns, care ard fără fum timp de opt ore. Nu se vede nimic și în cutie e o temperatură foarte egală de patruzeci și cinci de

grade. Se prind tuburile de cultură în încălzitor ca să nu trepideze și se scade temperatura cât vrei sub cele patruzeci și cinci de grade, lărgind cele cinci găuri. Precum culturile în încălzitor, este bine să-l fixăm și pe el într-o cutie de lemn, perforată invizibil, rezervor de aer și izolator împotriva răcirii rapide, dacă clientul nostru e încorporat la mai mult de opt ore de Paris.

VII

CĂRȚI DE JOC OPACE

Din pricină că voise să generalizeze aceste alchimii, murise în mai factotumul lor Dricarpe.

Pe Champs-Élysées, în ceață, câțiva bicicliști. Vânzătorii ambulanți oferă anluminuri triunghiulare pentru pălărie. În espadrile, Dricarpe merge, cu ochii închiși și blonzi sub soarele tern, ca un patinator pe un iaz cenușiu sau codoșii nocturni. Cartoanele pe care le vinde învelesc niște broșuri pe care le oferă, cu o privire anoblepas[29] și cu un gest de cărți de joc transparente. Face reclamă sforăitoare în spatele unui urinal:

— Cereți reformarea, domnule, iată mijlocul de a o obține. O vând pe zece centime. O mică broșură, compilată de Dr. Nososcome, după conferințele domnului Scheffel, profesor la Gnadenthal. Toate trucurile sunt indicate într-însa, de la prefăcătoria cerșetoare a unei căderi de rect cu ajutorul unei bucăți de intestin animal, care este pomenită de Ambroise Paré[30]… Doriți (scutură un mănunchi de minuscule și bizare ustensile de tablă) *drâmba*? Cu muzica aceasta în spatele dinților, unde-i invizibilă, căci se prinde de un singur maxilar și nu e descoperită, chiar și cu gura deschisă, de fiecare dată când respiri doctorul care te ascultă aude, oriunde ar pune urechea, raluri subcrepitante, tuberculoză în gradul al treilea. Doriți… Dar mai bine iată formulele (și le scoase din prohabul său sordid, unde erau ascunse în cele șase găuri ale butoiașului unui revolver de aur cu mânerul bătut cu diamante), în aceste minuscule volume cenușii precum vremurile, descoperiri supraomenești pe care vă garantăm că nici unul dintre măgarii

născuți în Facultăți, sub mâlul unei științe care bâjbâie, nu le va întrevedea mai devreme de cinci sute de ani. Prima chircește pentru o zi corpul cu o treime din înălțime; a doua, cu ajutorul unei simple injecții pe care o recomandă, paralizează pentru perioada dorită, până la rigiditatea cadaverică și un început de putrefacție. A treia, anticipată de Swédiaur[31], a folosit deja o dată… O mie de franci fiecare rețetă de libertate. Formula este garantată într-un singur exemplar, iar după șaptezeci de secunde, timpul necesar pentru a o citi, literele fosforice, în contact cu aerul, și hârtia iau foc și ard spontan…

Un polițist, care-l văzuse pe Dricarpe atrăgând un tânăr în urinal, se repezi spre el.

— A șasea…

Creierul lui Dricarpe împroșcă lubric cei doi pereți interiori ai unghiului diedru de ardezie tapetat cu inscripții obscene. Tânărul, care era un poet, luă în mână revolverul de aur. Fu achitat mai târziu pentru legitimă apărare.

29 Termenul (cu origine greacă: ἄνω = în sus și βλέπω = a privi) apăruse în „Haldernablou“, text dramatic al lui Jarry din volumul *Les Minutes de sable mémorial* (Mercure de France, 1894, p. 116), unde privirea avea drept țintă niște rochii femeiești; de asemenea, calendarul patafizic celebrează un „sfânt Anoblepas, amiral“.

30 Ambroise Paré (1510-1590), medic și anatomist francez, considerat întemeietorul chirurgiei moderne; Dricarpe amestecă două cazuri din tratatul acestuia *Despre monștri și ciudățenii*: „Impostura unei cerșetoare care se prefăcea că are șancru la o mamelă“ și „Despre o femeie leneșă care se prefăcea bolnavă de hemoroizi și îi ieșea din cur un furtun lung și gros, făcut prin șiretlic“.

31 Franz Xaver Schwediauer (1748-1824), medic austriac, specialist în sifilis; stabilit în Franța, și-a adaptat numele, devenind François-Xavier Swédiaur.

VIII

PE DRUMUL DULCINEEI

Lampa arse pe masa roșie și își suflă strigătul de greier. Pereții erau acoperiți cu un tapet verde-gălbui și putea fi deopotrivă cântecul elitrelor insectelor de mușchi și sfâșierea intimă a trunchiului de sulf cu inimă cristalină.

Un întuneric arămiu își puse pistruii pe masca albă care privește de pe perete, iar sub mulaj Valens începu să apară și să trăiască. Îți ridică puțin, înspre colțurile exterioare, sprâncenele, ținu ochii plecați și plânse puțin suflet, ca umbra unui fum, de la gene peste buzele și bărbia sa goale, spre Sengle. Și gura lui gândi.

Doar gura, ca o frunză de copac, e deosebită pe toate fețele și e singura parte pe care o poți desena fără a ști să desenezi, căci o vei reprezenta întotdeauna prin trăsăturile curbate la întâmplare ale buzelor și mișcărilor din buze care există. Și, chiar când vocile sunt identice, doi oameni care vorbesc au guri diferite. Deoarece există momente când ei nu vorbesc și când gurile rămân ele însele. Niște buze domesticite militar pentru convenția limbajului, asta pândeau micile surdo-mute de la Auray, înainte să le răspundă prin geometria unei gimnastici uniforme.

Valens tăcea și aceasta era chiar vocea Tăcerii lui Valens liber.

Și se demonstrează fizic că buzele mulate în ghips sunt mai elocvente decât buzele roșii: acestea beau lumina și sunt de fapt negre; gura măștii trimitea spre Sengle sărutul tuturor sorilor la care aspiraseră împreună și al tuturor lămpilor epuizate pe masa de citit.

Și Sengle crezu că la ora aceea (fără a se întreba dacă morbida inoculare visată era posibilă și dacă acele cutii de fier în care ardea hârtia japoneză erau suficiente pentru a menține viața de-a lungul micilor imitații de pierdere a ei) fratele său se trezea pentru libertate și evada, ca el însuși cu doi ani și jumătate în urmă, călare pe fumul cenușiu.

Și, pentru a retrăi acel trecut, se ridică înspre mască; iar capul nu mai era vizita unui corp care nu intră printr-o mică deschizătură din perete, ci Sengle avu pe masa *lor* și sub lampa *lor* creierul și sufletul fratelui său.

Chipul alb era întru totul cel al unui salon de spital, umflat de paturi candide, nările păreau niște genunchi lipiți și ridicați, iar fruntea era trasă peste suflet ca un așternut alb.

Valens trimitea în continuare spre ochii lui Sengle sărutul lămpii; scârțâitul de elitre trăia în continuare și ea aduse reînsuflețirea ultimei plimbări a celor doi frați, atomii foșnitori, ca micii greieri galbeni care locuiesc în galeriile poliedrice ale sulfului; și, iarăși, totul era pe deplin asemănător cu celesta muzică a sferelor.

Capul era complet singur și complet dezgolit și inteligența lui Valens era cea pe care Sengle o acoperea și o ridica în mâini, în afara roșului și albastrului crisalidei disciplinare.

Ba chiar capul era prea singur și prea dezgolit; sufletul lui Valens (în continuare, Sengle nu recunoștea viața sau sufletul decât după mișcări analoge bătăilor de inimă) scăpa pur și simplu, ieșind de pe buze, așa cum un vas dă pe dinafară. Când Valens era în întregime prezent în cameră, sufletul său era un mare fluture brun-albastru, cu aripile mai ridicate spre colțurile exterioare, palpitând de la zborul îmbinat al sprâncenelor și genelor, descoperind și reacoperind miraculoasa alcătuire de oceli a ochilor săi care erau două bălți negre.

Sengle era îndrăgostit de bălți și de vietățile care zburau pe deasupra bălților; nu știi niciodată, se gândea el *pe drumul* spre Sfânta Ana, dacă vei mai găsi bălți sau aceleași bălți.

O buclă rămăsese prinsă în ghips într-o parte a frunții; sub mângâierea lui Sengle, minunatul fluture își desfășură înspre el spiritrompa care era o

pană întunecată și ondulată, ca bătrânii copaci ai primei dezertări visate; și, viu, o plie așa cum îndoi degetul pentru a face cuiva semn să vină.

Etnografia chineză a unui popor străin Chinei… nu trebuie să sufle un anumit vânt…

Elitrele lămpii țârâiau mai repede, iar zgomotul deveni mai continuu, ca un ultim tril.

Sengle se aplecă spre fratele său, acum ghicit, de la distanță, ca fiind liber, pentru a-i înapoia toată afecțiunea bunului sărut de lumină sonoră.

Gura de ghips deveni de carne și roșie spre a bea libația sufletului lui Sengle. Lampa devenise roșie, apoi neagră, fierul se stingea în ochi și aerul legăna un abur de lacrimi.

Și, după roșul de o clipă, buzele se făcură verzi și se lipiră, foarte reci, de buzele înnegrite ale lui Sengle. Erau prea multe complementare.

Masa se răsturnă și Sengle ajunse pe jos dimpreună cu grămada de zăpadă fărâmițată, amintire, de astă dată, a cafeinei foșnind pe limbă, în patul de spital mixt. Își cufundă fața printre micii solzi, dintre care mai mulți se lipiră.

— De ce gura lui a devenit roșie ca să-mi bea sufletul, care a ieșit prin occiput când fața mea a intrat în carnea măștii?

Și Sengle bâjbâia în noapte spre Sinele său dispărut ca inima unei bombe, cu gura pe ucigașul său.

IX

CONFORM DOMNULUI PRUD'HOMME

Îl întrebasem pe domnul Prud'homme[32] cum se sfârșește povestea lui Sengle, ale sale Memorii lucide oprindu-se aici.

Răspuns: „Bătrânețea este laitmotivul copilăriei, contrariile sunt identice etc.“

Domnul Ribot[33] a explicat deja, din punct de vedere fiziologic, același lucru și știm că Sengle trăia (și murea, în virtutea frumoaselor fraze de mai sus) din amintiri:

> Asemeni unui plop clopotnița se-arată.
> În vârful ei stă Sfânta, în aur veșmântată.

Sfânta Ana prezidează asupra unui monument și a unei pagini albe.

REPUBLICA FRANCEZĂ
Libertate – Egalitate – Fraternitate

ADMINISTRAȚIA GENERALĂ
A ASISTENȚEI PUBLICE, PARIS

Numele stabilimentului

——

Ospiciul Sfânta Ana	Secția de M
═══	——

Numitul *în vârstă de* *ani*

profesia *temperament* *constituție*

Data

ISTORICUL BOLII

„Numitul Sengle s-a născut din părinți sănătoși, dar a contractat, în urma unor excese genezice, tulburări cardiace care au făcut să fie reformat din serviciul militar, spre marele său regret, căci era un soldat excelent (nici o pedeapsă). Nu a dat niciodată semne de tulburări cerebrale. Mania furioasă de care suferă astăzi trebuie să fie atribuită căderii unei bucăți foarte grele de ghips, care s-a desprins de pe perete când el lucra la masă și a determinat un șoc violent al craniului, după cum a dovedit ancheta noastră…“

Sengle citise într-o carte chinezească etnografia unui popor… Ar zbura peste mare.

32 Nume generic pentru burghezul îngust.

33 Théodule Ribot (1839-1916), psiholog francez, autor, printre altele, al unei lucrări despre *Bolile memoriei*.